

UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Sociální faktory desistance a úspěšná reintegrace po návratu
z výkonu trestu odnětí svobody**

**Social factors of desistance and effective reintegration after
custodial sentence**

Diplomová práce

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Novák, Ph.D.

Autor:

Bc. Kateřina Stloukalová, Dis.

Praha 2022

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Mgr. Petru Novákovi, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce. Dále děkuji všem osobám, které byly ochotny mi pomoci s empirickou částí diplomové práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci „Sociální faktory desistence a úspěšná reintegrace po návratu z výkonu trestu odnětí svobody“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne:

Bc. Kateřina Stloukalová, DiS.

Anotace

Tato diplomová práce „Sociální faktory desistence a úspěšná reintegrace po výkonu trestu odnětí svobody“ se zabývá faktory vycházejícími ze společnosti a vznikajícími v sociálním okolí jedince, který spáchal v minulosti trestnou činnost a v současné době se této životní dráhy zřekl a daří se mu vyhnout se tak (další) recidivě. Cílem práce je zjistit, které ze sociálních faktorů a jakou měrou ovlivnily vybrané desistery.

V teoretické části diplomové práce budou vymezeny základní pojmy a termíny, které s danou problematikou úzce souvisejí. Budou popsány faktory, které ovlivňují desistenci a úspěšnou reintegraci po návratu z VTOS.

Empirická část bude založena na kazuistikách lidí, kteří prošli výkonem trestu a v současné době jsou již déle než 5 let bez recidivy, někteří z nich vlastní firmy a dodělali tituly a jsou v životě na svobodě „úspěšní“. Dále budou uvedeny rozhovory s osobami blízkými, které prozradí něco o kriminálním stylu myšlení těchto osob.

Klíčová slova

Sociální faktory, desistence, zaměstnání, vzdělávání, prevence, reintegrace

Abstract

This thesis „Social factors of desistence and effective reintegration after custodial sentence“ deals with factors emanating from society and arising in the social environment of an individual who has committed criminal activity in the past and has currently renounced this life path and thus manages to avoid (further) recidivism. The aim of the thesis is to find out which of the social factors and to what extent they influenced the selected desisters.

In the theoretical part of the diploma thesis, basic concepts and terms that are closely related to the given issue will be defined. Factors influencing desistence and successful reintegration after returning from prison sentence will be described.

The empirical part will be based on the case studies of people who have passed the sentence and are currently more than 5 years without recidivism, some of them own companies and have completed their degrees and are “successful” in their free lives. Interviews with people close to them will also be presented. Those will reveal something about the criminal style of thinking of these persons.

Keywords

Social factors, desistence, employment, education, prevention, reintegration

Obsah

Obsah.....	4
Seznam zkratek	6
Úvod.....	6
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1. Základní pojmy	8
1.1. Kontrola kriminality	8
1.2. Recidiva	10
1.3. Desistence	12
2. Faktory desistence a recidivy	14
2.1. Kriminogenní faktory	14
2.2. Osobnost pachatele jako faktor recidivy.....	15
2.3. Zaměstnání jako faktor desistence.....	17
2.4. Přerušování styku s delikventními osobami	18
2.5. Podpora blízkého okolí	18
2.6. Navázání kvalitního partnerského vztahu a založení rodiny	19
3. Prevence recidivy v ČR.....	21
3.1. Programy zacházení.....	21
3.2. PMS	22
3.3. Probace.....	23
3.4. Alternativní tresty	25
a. Trest obecně prospěšných prací.....	25
b. Trest domácího vězení.....	26
3.5. Výchova a druhotné vzdělávání osob ve VTOS.....	27
3.6. Zaměstnávání osob ve VTOS	29
3.7. Postpenitenciární péče	30
3.8. Resocializační programy.....	31
4. Negativní důsledky pobytu ve vězení	33
4.1. Prizonizace.....	33
4.2. Zneužívání drog ve věznicích	34
4.3. Dluhová past	35
VÝZKUMNÁ ČÁST	38

Cíl výzkumu	38
Výzkumné otázky	38
Výzkumné metody	39
Případová studie	39
Rozhovor	39
Rozhovor s osobami blízkými	41
Etika výzkumu	41
Výzkumný vzorek	42
Desisteri	42
Osoby z okolí desisterů	43
Postup realizace výzkumu	45
7. Kazuistiky a rozhovory	47
Kazuistika – Desister 1; 51 let	47
Kazuistika – Desister 2; 48 let	51
Kazuistika – Desister 3; 26 let	55
Rozhovor 1 – Desister 1	56
Rozhovor 2 – Desister 1	59
Rozhovor 3 – Desister 1	61
Rozhovor 4 – Desister 2	63
Rozhovor 5 – Desister 3	65
Rozhovor 6 – Desister 3	67
8. Závěr	69
Analýza dat	69
Diskuse	72
Závěr a doporučení	73
Seznam použité literatury	75

Seznam zkratek

VTOS – výkon trestu odnětí svobody

PMS – Probační a mediační služba ČR

TČ – trestný čin, trestná činnost

VS ČR – Vězeňská služba ČR

IKSP – Institut pro kriminologii a sociální prevenci

OČTŘ – Orgány činné v trestním řízení

PČR – Policie České Republiky

ÚP – Úřad práce

NVD – náhradní výkon dohledu

OPP – trest obecně prospěšných prací

TDV – trest domácího vězení

Úvod

Tato diplomová práce má název: „*Sociální faktory desistence a úspěšná resocializace po výkonu trestu odnětí svobody.*“ Zabývá se tedy faktory vycházejícími ze sociálního okolí jedince.

Vzhledem k rozsahu práce a obsáhlosti problematiky nelze tuto práci a zvláště výzkum v ní chápat jako jediný platný výsledek. Je to dáno hlavně z důvodu, že kazuistiky odsouzených osob byly pouze tři, tyto data tedy nejsou aplikovatelné do široké společnosti. Nicméně společně s dotazníky, které vyplnily osoby nějakým způsobem blízké osobám, které prošly VTOS a toto téma je jim tedy z tohoto důvodu blízké a problematika, o které se zde bavíme, jim také není vzdálená, tato práce pomáhá odkrýt faktory, které stojí za úspěšnou resocializací a životem, ve kterém se osoby vzdaly páčání trestné činnosti a zařadily se mezi běžně fungující populaci.

V první části jsou uvedeny základní pojmy, které je nutné definovat a se kterými je nutno čtenáře seznámit pro pochopení dalších částí diplomové práce. Jsou zde také jmenovány faktory desistence, především sociální, které mají za následek opuštění kriminální činnosti. Jde zde především o faktory jako je rodina, osobnost pachatele, zaměstnání, partnerský vztah a další.

Další kapitola je věnována terciální prevenci recidivy. Tato se zaměřuje na předcházení recidivy, tedy opakování páčání trestné činnosti, spolupráci s osobami, kteří prošli VTOS a jejich reintegraci. Největší prostor je dedikován vzdělání a zaměstnávání těchto osob, neboť jak se ukazuje, jsou tyto faktory stěžejní pro začlenění osob do společnosti a jejich „uzdravení“ ze sociálního hlediska. Je zde vysvětlena i postpenitenciární péče a její role v životě po propuštění z VTOS.

Výkon trestu odnětí svobody je zamýšlen jako trest a měl by mít výchovnou funkci, bohužel i přes veškeré úsilí vězeňské služby a jejich zaměstnanců zde kvůli vysoké koncentraci osob s určitými sklony či patologiemi mohou trestání přijít do styku i s nežádoucími efekty, které v konečném důsledku pozdější resocializaci zabraňují. Právě tyto negativní důsledky jsou rozebrány v poslední kapitole teoretické části.

V druhé, empirické části diplomové práce jsou nejdříve popsány způsob sběru dat, metodologie a cíle výzkumu. Poté jsou zařazeny kazuistiky tří bývalých vězňů, kteří prošli VTOS a po propuštění byli schopni se resocializovat a reintegrovat zpět do společnosti. Každá z těchto osob byla uvězněna v jiné věznici, na jinou dobu a z různých důvodů. Ka-

zuidistiky mají za úkol zmapovat rodinnou a osobní anamnézu, kriminální minulost, školní a pracovní kariéru a život po výkonu trestu. Tyto charakteristiky se snaží zjistit, zda mají osoby nějaké společné rysy nebo zda je vedly k páchání trestné činnosti stejné faktory, které na ně během života působily.

V další části jsou přepisy rozhovorů, které vyplňovaly osoby blízké těmto tří desisterů. Tyto rozhovory mají za cíl ukázat myšlenky okolí a jejich pohled na faktory, které vedly k páchání trestné činnosti. Jakožto osoby, které byly chování a myšlení desisterů nejbližší, jsou schopni nahlédnout hlouběji do jejich vzorců chování. Úskalí této metody spočívá v subjektivním náhledu rodiny a blízkých na osobu desistera.

Poslední kapitola je věnována srovnání kazuistik a rozboru rozhovorů, které odpoví na otázku stanovenou jako cíl této práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Základní pojmy

V této kapitole je prostor věnován základním pojmům, které se vztahují ke zpracovávanému tématu. Postupně jsou zde popsány termíny známé hlavně z vědních oborů psychologie, penologie a kriminologie.

1.1. *Kontrola kriminality*

Kontrola kriminality je podmnožinou sociální kontroly. Co je tedy sociální kontrola? Lidi, jakožto členy společnosti, hodnotíme morálně kladně, jednají-li v souladu s očekáváním společnosti a respektují-li sociální normy dané společností v daném čase. Ve většině společností není mravní to, co překračuje zákazy.¹ To je kontrolováno subjekty k tomu určenými. Formálními subjekty jsou například policie a soudy. Ty vynucují dodržování daných norem sankcemi ukotvenými v zákoně. Na druhou stranu existují i neformální instituce, které vykonávají sociální kontrolu bez specifického zmocnění. Tuto roli zastává právě společnost (rodina, škola, zájmové organizace a další.) V případě neformálních subjektů také existují donucovací prostředky a sankce, ale nejsou jasně dané jako u subjektů formálních. Příkladem může být slovní pokárání rodičů, odsun na okraj společnosti a podobně.

„Kontrola kriminality představuje cílevědomé úsilí o omezování kriminality cestou preventivních i represivních strategií... Cílem je dosažení konformity chování občanů ve sféře regulované normami trestního práva. Nástrojem kontroly kriminality je kriminální politika (trestní politika), kterou můžeme charakterizovat jako úvahy a opatření společnosti a státu s cílem snížit počet trestných činů.“² Dá se říci, že cílem kontroly kriminality je hlavně předcházení vzniku kriminality (prevence), její omezení a udržení míry kriminality v určitých přijatelných mezích (represe).

Prevence kriminality se snaží předcházet páčání trestných činů, zastavit růst kriminality, ovlivnit potenciální pachatele, zvýšit nebo vytvořit zábrany k páčání TČ.

¹ WEISS, Petr. *Etické otázky v psychologii*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-845-6., str. 23

² VICHLENDÁ, Milan a KRČEK, Ivan. *Kriminalita*. Karviná, 2011. Dostupné také z: <https://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>. Skripta. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o., str. 120, str. 7

Dělí se na:

- Primární prevenci, kde je ovlivňováno veškeré obyvatelstvo bez ohledu na trestní minulost, stupeň ohrožení nebo rizikovitost.
- Sekundární prevenci, která se soustředí na potenciální pachatele a oběti. Může jít o určité skupiny obyvatel – například narkomani, alkoholici, bezdomovci, atd. Při sekundární prevenci je běžná například metoda streetworku, která se zaměřuje na cílové skupiny v jejich přirozeném prostředí (park, ulice, nádraží). Poskytuje sociální poradenství, nízkoprahovou nabídku podpory a pomoci.³
- Terciární prevence se zaměřuje na předcházení recidivy, tedy opakování páchaní trestné činnosti. U obětí si klade za cíl předejít druhotné viktimizaci a poskytnout pomoc. U pachatelů se věnuje hlavně úspěšné reintegraci, která bude popsána o pár kapitol níže.

Další dělení ze soudobé kriminologie je dle obsahového zaměření na:

- Prevenci sociální (zaměřena na sociální faktory; hlavní roli má rodina a škola)
- Prevenci situační (zaměřena na odstranění kriminogenních situací; technický, organizační a administrativní charakter)
- Prevenci viktimologickou (zaměřena na oběti trestných činů; osvěta a poradenská činnost.)⁴

„Trestní represe (z lat. potlačování, činnost bránící něčemu, ale také odvěta) představuje donucovací, potlačovatelskou činnost státu spočívající v ukládání trestněprávních sankcí.“⁵

Podílejí se na ní tyto složky trestní justice:

- Policie ČR
- Státní zastupitelství
- Soudy
- PMS ČR
- Orgány Vězeňské služby

³ Co je streetwork. *Wwww.streetwork.cz* [online]. Praha 1: Česká asociace streetwork.cz [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.streetwork.cz/stranka/13/co-je-streetwork>

⁴ HOFERKOVÁ, Stanislava. *Úvod do kriminologie* [online]. Univerzita Hradec Králové: Pedagogická fakulta UHK [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/katedra-socialni-patologie-a-sociologie/dokumenty/studijni-opory/socialni-patologie-a-prevence/uvod-do-kriminologie.pdf>, str. 44

⁵ Tamtéž, str. 50

Sankce neboli tresty mají funkci odplatnou – tato funkce by měla znamenat satisfakci pro oběť nebo členy rodiny oběti. Trest by v tomto případě měl být přiměřený k závažnosti spáchaného zločinu (z historie známé jako „oko za oko, zub za zub“). Další funkcí má být prevence páchaní dalších trestných činů. Rehabilitační funkce má za účel naučit delikventa, že čin, který spáchal, je ve společnosti nepřijatelný. Má za úkol dosáhnout změnu v chování jedince v sociálním kontextu. Eliminační funkce zajišťuje ochranu společnosti dočasným nebo trvalým odstraněním pachatele. Poslední funkce je restituční. Ta zajišťuje náhradu škody poškozeným.

1.2. *Recidiva*

Pojem recidiva je používán v mnoha vědních oborech a označuje návrat k něčemu nebo něčeho. Pro tuto práci je důležitý význam kriminální recidiva, který znamená opakované páchaní trestné činnosti tím samým pachatelem. Dle Suchého⁶ existuje trojí pojetí recidivy. Trestněprávní označuje za recidivu opakované páchaní trestného činu, za které byl pachatel pravomocně odsouzen. Dle penologického pojetí je recidiva to, když je osoba po druhé ve výkonu trestu odnětí svobody a nejšířší kriminologické pojetí považuje za recidivu opakované páchaní trestné činnosti nehledě na to, zda byla osoba pravomocně odsouzena či stíhána.

Recidiva neboli návrat vězňů do věznic se ukazuje být jedním z největších společenských problémů 21. století, a proto si získal značnou pozornost vědců zabývajících se o rozvoj, testování a aplikaci teorií zločinu a sociálních změn. Porozumění procesu a zkušenosti s návratem do věznic, identifikace a hodnocení cest ke zlepšení resocializace osob po VTOS jsou jejich hlavním cílem.⁷

Nicméně jak uvádí Gideon ve své publikaci: „Navzdory některým slibným pokrokům za poslední dvě desetiletí je jasné, že recidiva vězňů zůstává důležitým a nevyřešeným celosvětovým problémem. Tato situace způsobuje, že recidiva propuštěných vězňů zůstává

---

⁶ SUCHÝ, O.: *Příčiny a prevence recidivy*. Praha: VÚK, 1984

⁷ Bushway, S. (2003). Employment dimensions of reentry. Urban institute reentry roundtable discussion paper: Reentry and prison work programs

hlavním a problémem. Bývalí vězni stále čelí problémům, jako je problém s bydlením, zaměstnáním a sociálními dávkami.“⁸

Vzhledem k uvedenému pojetí recidivy můžeme pachatele rozdělit z hlediska jejich trestní minulosti na:

- Prvopachatele (osoby dosud neodsouzené a OČTŘ neevidované);
- Pachatele se záznamem v trestním rejstříku, kteří nenaplnují kritérium recidivy;
- Recidivisty (v pojetí uplatňovaném policejní nebo justiční statistikou.)⁹

Nejvyšší nárůst prvopachatelů byl v České republice zaznamenán po roce 1989, což bylo jasně dáno změnou politické situace na našem území. V roce 2014 dosáhl maxima počet recidivistů – viz tabulka MV z roku 2020.¹⁰

Vývoj podílu (v %) jednotlivých kategorií pachatelů celkové kriminality na celkovém počtu pachatelů v ČR celkem						
Rok	muži	ženy	recidivisté	děti	mladiství	cizinci
				do 15 let	15-18 let	
2010	86,8	13,2	47,5	1,4	3,6	6,6
2011	86,7	13,3	48,5	1,4	3,5	6,5
2012	86,3	13,7	50	1,2	3,1	6,6
2013	85,8	14,2	52,6	1,1	2,5	6,3
2014	85	14,8	53,2	1,2	2,3	6,4
2015	84,1	15,6	52	1,2	2,1	7,1
2016	82,9	16,8	46,3	1,7	2,5	8,1
2017	82,5	17	45,7	1,1	2,3	8,5
2018	82,6	17	37,9	2	2,9	9,2
2019	82,7	17,3	39	2,2	2,8	9,4
2020	83,1	16,4	39,9	2,2	2,7	8,4

Recidiva bývá považována za jeden z důležitých faktorů posuzovaných při přidělování trestů, ale také při tvoření programů zacházení, kterým se řídí průběh trestu ve věznici. „Za

⁸ GIDEON, Lior. *Rethinking corrections: Rehabilitation, Reentry, and Reintegration*. New York, 2010. ISBN 978-1412970198, 281.

⁹ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN k978-80-7478-614-3, str. 100

¹⁰ *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, odbor prevence kriminality, 2021, 2020, 160 [cit. 2022-04-05]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

nejrizikovější období pro recidivu se považuje prvních 6 měsíců po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a maximum recidivujících pachatelů se dopouští nového trestného činu v průběhu tří let po propuštění.“¹¹

1.3. *Desistence*

Dle Tomáška tímto termínem označujeme „ukončení kriminální kariéry, respektive proces, jehož podstatou je dlouhodobé zdržení se kriminálního chování u jedinců, pro něž bylo až doposud příznačné... Od termínu desistence odvozujeme také další výrazy, a to slovo desistovat (tedy ukončit kriminální kariéru) a podstatné jméno desister (jedinec, který procesem desistence úspěšně prošel).“¹²

Dle Engela lze kriminální kariéru dle vývojového hlediska rozlišit na:

- Kriminální exces, který je příznačný ojedinělostí výskytu u jinak prosociálně založené osoby, nejde vlastně o kriminální kariéru;
- Kriminální epizodu, což je krátké období opakované trestné činnosti, které se může opakovat;
- Kriminální perseveraci, kterážto označuje delší období páchání trestné činnosti (do 10 let);
- Kriminální kontinuitu, což je označení prakticky trvalé kriminální recidivy.¹³

Některé výzkumy¹⁴ hovoří o vztahu mezi věkem a trestnou činností. Páchání trestné činnosti nejprve s narůstajícím věkem roste – zde hovoříme o období dospívání, ve svém vrcholu je křivka na začátku dospělosti a poté již trvale klesá až do období seniorského věku, kde je obvykle zaznamenán pouze malý vzorek lidí páchajících trestnou činností.

Z těchto výzkumů vznikají teorie zabývající se vzájemným prolínáním tří skupin faktorů a jejich působením na desistenci osob. Přirozené zrání pachatele, významné životní události (zde hovoříme především o nalezení životního partnera, založení rodiny, získání stabilního zaměstnání a podobně) a individuální reakce na tyto změny. Totiž dvě stejné

---

¹¹ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN k978-80-7478-614-3, str. 101.

¹² TOMÁŠEK, Jan. *Zaměstnání jako faktor desistence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-166-0., str. 12

¹³ Engel, S. W. *Zur Metamorphose des Verbrechers*. Stuttgart: F. Enke Verlag, 1973

¹⁴ TOMÁŠEK, Jan, Simona DIBLÍKOVÁ a Miroslav SCHEINOST. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-163-9.

události mohou mít jiný dopad na dvě různé osoby. V praxi to znamená to, že vyvázání se z delikventní skupiny může jednu osobu vést k tomu, že se již k páčání trestné činnosti nevrátí a u jiné se stejný efekt nedostaví.

Lze tedy říci, že proces desistence vychází z interakce faktorů vnitřních a vnějších.

2. Faktory desistence a recidivy

Názory odborníků z mnoha výzkumů se shodují na několika základních faktorech recidivy, které jsou významně rizikové pro osoby, které spáchaly trestnou činnost. Mezi ty nejzávažnější patří: život mezi delikventní populací, rodinné zázemí poskytující nevhodné vzory chování, absence pracovních návyků a legálního zdroje obživy, abúzus alkoholu a nealkoholových drog.

Na druhou stranou existují i faktory desistence, které působí na jedince protektivně a mají kladný vliv na jeho osobnost. Mezi nejvýznamnější můžeme zařadit pevné sociální vazby s nedelikventními vrstevníky a pevné pouto s nedelikventní autoritou, poskytující vhodný vzor chování, pozitivní volnočasové aktivity a dobrý vztah s rodiči, kteří poskytují přijímající prostředí, ve kterém se jedinec může projevovat autenticky.

2.1. *Kriminogenní faktory*

„Kriminogenní faktory chápeme jako rizikové činitele, které vyvolávají, usnadňují nebo podporují páčání trestných činů. Rozlišujeme kriminogenní faktory individuální a společenské. Individuální (subjektivní) souvisejí se strukturou osobnosti, s psychickými a fyzickými vlastnostmi a s chováním jedince. Společenské (objektivní) faktory působí v rámci společenského systému.“¹⁵

Pokud se bavíme o těchto faktorech, je velmi nejednoznačné a složité je vymezit. Slouží spíše jako hypotetické zdroje, které mohou a nemusí vést k páčání trestných zločinů, ovlivňování rozhodovacích procesů atd. Společenských kriminogenních faktorů existuje velké množství a mezi sebou se propojují. Vyskytují se v rozličné intenzitě a podobě a mohou být špatně identifikovatelné. Jde například o sociálně patologické prostředí (zejména rodina, ale třeba i závadné vrstevnické skupiny). Řada negativních vlivů se může objevit v systému výchovy, zde má rodina svou nezastupitelnou funkci, a pokud neplní svoje primární úlohy, dochází k narušení. S tímto je spojeno i (ne)smysluplné trávení volného času. Dalším příkladem může být nezdravý životní styl, zneužívání nelegálních substancí a abúzus alkoholu, všechny tyto aktivity jsou často provázané s páčáním trestné činnosti

---

¹⁵ SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0., str. 19-21

Neboť jsou to aktivity finančně náročné, často je nutné na ně shánět peníze nelegální činnostmi, krádežemi nebo další výrobou a distribucí nelegálních látek.

Dalšími příklady kriminogenních faktorů jsou povahové rysy (například cholerické povahové rysy, snížená schopnost sebekontroly, impulzivita), životní situace, recidiva pachatelů trestných činů, nezaměstnanost apod.

2.2. *Osobnost pachatele jako faktor recidivy*

Osobností pachatelů se výzkumy zabírají, neboť se snaží zjistit, zda za páchaní trestných činů stojí nějaký specifický rys osobnosti nebo nějaká specifická charakteristika. Tyto výzkumy zajímá, proč daný trestný čin spáchala konkrétní osoba a zda určitý typ lidí má větší sklon páchat TČ spíše než jiný.

Dle Vichlendy bývá osobnost pachatele vyjádřena za pomoci definice z psychologie. Ta ji definuje jako organický celek duševního života člověka zahrnující jak biologický základ jedince, tak sociální podmínky jeho života (včetně společenských vztahů).¹⁶

Člověk je formovaný celý život a je ovlivňován určitými psychologickými a biologickými zvláštnostmi a dispozicemi, vytváří se v sociálních vztazích a v daném společenském prostředí. Všechny tyto tři vrstvy jsou brány v potaz při snaze o pochopení kriminální osobnosti a při tvorbě koncepce osobnosti pachatelů a jejich typologií, musí být kombinace jejich vlivů brána na zřetel.

V průběhu let se ve studiu příčin delikvence měnil pohled na psychofyziologické vlastnosti odlišující osobnost pachatele od běžné populace. Zprvu převládal názor, že vlastnosti člověka mající kriminogenní účinek vychází z biologických predispozic, tedy že jsou vrozené a ovlivňují pozdější chování osoby a tím narušují její sociální vztahy, které jsou druhotné. Vědy jako kriminální antropologie se zabývaly fyziognomickými změnami zjišťovanými měřením mozku a analýzou odchylek, které měly mít vliv na psychické funkce. Součástí tohoto výzkumu je i vliv dědičných dispozic na kriminální jednání – tzv. teorie o rozeném zločinci, se kterou přišel Cesare Lombroso. Italský lékař, biolog a krimi-

---

¹⁶ VICHLENDY, Milan a Ivan KRČEK. *Kriminologie*. Karviná, 2011. Studijní opora. Střední odborná škola ochrany osob a majetku, s.r.o., str. 90

nolog rozlišuje zločince na rozené, občasné, zločince z vášně, morální imbecily, a kriminální epileptiky. Toto vše založil na výzkumu fyziognomických znaků člověka.¹⁷

Teorie zkoumající vliv psychických dispozic vycházejí z věd psychologie, psychiatrie, psychopatologie. Dle Gřivny se tak děje prostřednictvím faktorů tvořících strukturu osobnosti (schopnosti, charakter, temperament, volní vlastnosti, motivace, postoje, zájmy, psychické zvláštnosti a někdy i faktory druhého řádu jako extroverze, introverze aj.) V této teorii je osobnost chápána jako časem měnící se skutečnost, na kterou má vliv mnoho vnitřních i vnějších faktorů.¹⁸

H. J. Eysenck, německo-britský psycholog, vydal v roce 1964 práci s názvem *Zločin a osobnost*, kde se věnoval roli dědičných faktorů a rysů osobnosti na páčání trestné činnosti a míru delikvence. Vytvořil osobnostní dotazník (PEN) obsahující škálu kriminálního sklonu využívaný dodnes v České republice pro popis osobnosti pachatele ve škálách: psychoticismus, extraverte, neuroticismus.¹⁹

Sociologický přístup zvažuje vliv prostředí na delikventní chování. Pracuje s tím, že jedinec je formován vnějšími vlivy vycházejícími ze sociálního okolí jedince. Formování osobnosti je důsledkem sociálních vztahů. E. F. Sutherland v teorii diferencíální asociace zdůrazňuje, že jedinec, který ačkoliv nemá žádné osobnostní předpoklady pro to stát se delikventem, se jím může stát na základě kontaktu s kriminální subkulturou. Delikventní chování je v tomto případě důsledkem sociálního chování a učení nápodobou.²⁰

V současné době se uznává vliv obou složek, ale dosud nevznikla shoda v tom, jaká ze složek je rozhodující v utváření delikventní osobnosti. Pracuje se tedy s názorem, že biologické vlastnosti jsou předpokladem následujícího vývoje, který je dle sociálně psychologického přístupu dále ovlivňován působením společenských a životních podmínek a vnějším prostředím.²¹

„V praxi (policejní, soudní) jsou součástí popisu osoby a osobnosti pachatele tyto charakteristiky:

---

¹⁷ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN k978-80-7478-614-3, str. 90.

¹⁸ Tamtéž str. 91-92

¹⁹ VICHLENDÁ, Milan a Ivan KRČEK. *Kriminologie*. Karviná, 2011. Studijní opora. Střední odborná škola ochrany osob a majetku, s.r.o., str. 93

²⁰ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN k978-80-7478-614-3, str. 94

²¹ VICHLENDÁ, Milan a Ivan KRČEK. *Kriminologie*. Karviná, 2011. Studijní opora. Střední odborná škola ochrany osob a majetku, s.r.o., str. 90

- Sociodemografické (věk, pohlaví, rasa, etnická příslušnost atd.) a trestněprávní údaje o pachateli a jeho činu včetně předpokládané motivace;
- Informace o společenském a sociálním začlenění pachatele (s důrazem na jeho asociální antisociální projevy);
- Osobní a rodinná anamnéza, včetně kriminální;
- V některých případech (kde bylo vyžádáno) výsledky znaleckých posudků (psychiatrických, sexuologických, psychologických aj.)²²

Teorie, které se snaží o pochopení delikventní osobnosti a příčin delikvence, mají za cíl kriminalitě předcházet.

Recidivisté jsou členové společnosti, kteří jsou určitým způsobem resistantní proti snahám integrovat je do nekriminálního života společnosti. Nástrojem, který se běžně užívá k dosažení tohoto cíle, je trest.

2.3. *Zaměstnání jako faktor desistence*

„Zaměstnání a jeho roli v procesu desistence můžeme v zásadě chápat jako podpůrný faktor, tedy prvek, který jedince sám o sobě ke změně nepřiměje, ale v případě, že je pro ni rozhodnutý a ochotný podstoupit potřebné kroky, je v podstatě nutnou podmínkou tohoto procesu, neboť představuje významný protektivní faktor.“²³

Zaměstnání s sebou nese řadu možných přínosů. Jedná se například o zvýšení sebevědomí a posílení víry ve svou kompetentnost a schopnost, rozvoj svých dovedností a dobrý pocit z vykonané práce. Rozšiřování své pracovní kvalifikace působí pozitivně jak na jedince, tak na jeho okolí, kterému tak ukazuje, že je i napříč záznamu v trestním rejstříku schopen dále fungovat. Jedinec nabývá pocit, že společnosti něco přináší a zároveň se do ní začleňuje jako funkční člen.

Možným úskalím je zde přijetí či nepřijetí dotyčného pracovním kolektivem, jistá míra distance a předsudků, které musí zbořit.

---

²² VICHLENDÁ, Milan a Ivan KRČEK. *Kriminologie*. Karviná, 2011. Studijní opora. Střední odborná škola ochrany osob a majetku, s.r.o., str. 91-92

²³ TOMÁŠEK, Jan. *Zaměstnání jako faktor desistence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-166-0., str. 80.

Dalším plusem je zisk legálních příjmů, který představuje nejen prostředek k pokrytí běžných životních nákladů, ale také zajišťuje vyrovnání dluhů a exekuci, které vznikly jako náhrada škody za spáchaný TČ.

Velký význam v nově vzniklém pracovním nasazení představuje i navázání sociálních kontaktů s nekriminální populací. Nejen že umožňuje vyvázat se z prostředí, které vedlo nebo mohlo podporovat páčání trestné činnosti, ale také představuje nový vzor pro získání sociálně příznivých vzorců chování.

Absence zaměstnání pak naopak přináší pocity méněcennosti, vlastního selhání a frustrace. Neschopnost nalezení zaměstnání či neschopnost si pracovní místo udržet je spojována s neschopností splácet dluhy a trestní činnost či ilegální zdroje obživy se v tuto chvíli jeví lidem jako nejjednodušší řešení, to poté vede k opětovné recidivě.

2.4. *Přerušeni styku s delikventními osobami*

Teorie sociálního učení předpokládá, že delikventní chování je výsledkem vazeb na delikventní osoby v okolí jedince. Tyto osoby poskytují vzor chování, které jedinec napodobuje, jsou mu vzorem v hodnotách, které lze označit za delikventní a kontaktem s těmito lidmi se nevhodné chování posiluje.²⁴

2.5. *Podpora blízkého okolí*

Rodina jako primární sociální skupina pro většinu běžné populace znamená oporu a základní kámen, na kterém se dá stavět nejen v tíživých situacích. Dle principu subsidiarity funguje jako první „záchranné lanko“. Pokud rodina jedince podporuje v jeho nesnázích, jeví se to jako jeden z klíčových faktorů desistence.

Dle Tomáška a jeho výzkumu²⁵ mnozí respondenti hovořili o podpoře okolí jako o existenční potřebě, respektive faktoru existenčního významu, kde lze rozlišit dvě roviny. Na jedné straně to je rovina materiální, a na straně druhé rovina psychická. V případě ma-

---

²⁴ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN k978-80-7478-614-3, str. 96

²⁵ TOMÁŠEK, Jan. *Zaměstnání jako faktor desistence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-166-0, str. 62.

teriální jde o jakoukoliv finanční podporu od blízkých, ať už je to pomoc se splácením dluhů, finanční podpora v domácnosti, zajištění bydlení po VTOS apod.

Psychická podpora není o nic méně důležitá, neboť pocit, že za dotyčným někdo stojí, že má něčí podporu a není na všechno sám, mu zároveň dává pocit, že situaci může zvládnout, a že současné překážky nejsou nepřekonatelné.

Na druhou stranu, pokud podpora od primárních institucí chybí, případně pokud existuje v mladém věku absence takto důležitých vztahů, člověk může sklouznout do delikvence, protože mu chybí vzor, který by ho měl vést k společensky přijatelnému chování a ukazovat mu, jaké hodnoty jsou správné. V tomto případě je delikventní chování zapříčiněno jeho vnitřním stavem nebo reakcí na absenci či nedostatečnost těchto vztahů.²⁶

2.6. *Navázání kvalitního partnerského vztahu a založení rodiny*

Stejně tak jako v předchozí podkapitole jde o klíčový a jeden z nejvíce zmiňovaných faktorů desistence, který výrazně pozitivně působí na změny v životě dané osoby. Pokud už zde k odklonu od kriminální kariéry došlo, lze navázání vztahu považovat za dlouhodobě působící faktor na udržení této změny.

Dalším bodem v této podskupině je založení rodiny anebo existence vlastního potomka. Tento fakt může mít za následek uvědomění si potřeby zvýšení odpovědnosti, která se v této situaci rozšiřuje ze své osoby na potomka, na výchovu, finanční zajištění a také za to být vhodným vzorem pro své dítě.

Dle Abel Leslie se ale liší postoj žen a mužů k této nově vzniklé situaci. Zatímco u ženy jde při přechodu k rodičovství, či těhotenství a mateřství o důležitý faktor k dočasné změně, přechod k otcovství je často spojen s obdobím desistence od násilných trestných činů.²⁷ U obou pohlaví se ale dá mluvit o odklonu od stávající kriminální dráhy způsobené vstupem do manželství. Je to zapříčiněno tím, že nový svazek brání v kontaktu se skupinou lidí, která mohla být důvodem, respektive mohla podporovat delikventní chování. Vý-

²⁶ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN k978-80-7478-614-3, str. 96

²⁷ ABELL, Leslie. Exploring the Transition to Parenthood as a Pathway to Desistance. *Journal of Developmental and Life-Course Criminology* [online]. 2018, 4(4), 395-426 [cit. 2022-04-04]. ISSN 2199-4641. Dostupné z: doi:10.1007/s40865-018-0089-6

zkum²⁸ prokázal, že manželství doprovází dramatický pokles trávení času s kamarády, stejně tak jako snížení vystavení vlivu delikventních vrstevníků, což vysvětluje pokles delikventního chování u zkoumaných osob.

Výzkum IKSP²⁹ se zaměřil na přiblížení faktorů, které považují sami odsouzení za protektivní ve vztahu k možnostem desistence. Zařadili mezi ně důvěru partnera odsouzených, vděk partnerovi, obavu z toho, že si současný vztah nebudou schopni udržet, podporu a neodsouzení ze strany partnera.

---

²⁸ FARRALL, Stephen. *The termination of Criminal Careers*. United Kingdom: Routledge, 2000. ISBN 978-0754620853.

²⁹ TOMÁŠEK, Jan, Simona DIBLÍKOVÁ a Miroslav SCHEINOST. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-163-9.

3. Prevence recidivy v ČR

Prevenčí recidivy se rozumí pozitivní působení na potenciálního pachatele, omezení faktorů, které by mohly mít za následek páchaní trestné činnosti a vytvoření zábran pro páchaní další trestné činnosti.

3.1. *Programy zacházení*

Programy zacházení jsou hlavním nástrojem působení na odsouzeného. Jsou zaměřeny na práci s ním ve smyslu snižování rizik. Snaží se o rozvoj a podporu protektivních faktorů vedoucích k nepáchání další trestné činnosti. Tyto programy jsou vymezeny zejména v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a ve vyhlášce č. 345/1999 Sb., řád výkonu trestu odnětí svobody. V devadesátých letech navíc vznikla koncepce „Humanizace vězeňství“ stanovující si za cíl práci s vězňenými osobami ve stylu rozvoje jejich smyslu pro odpovědnost, podporu postojů a dovedností tak, aby to navýšovalo úspěšnost reintegrace po VTOS do společnosti.³⁰

„Zacházení s odsouzenými je realizováno ve dvou rovinách. V první je směřováno ke snižování jejich rizik, která by v budoucnu mohla vést k opakovanému selhání a návratu do výkonu trestu. Působení na odsouzené je cíleno na jejich rizika a kriminogenní potřeby, systematické a odborné, tak aby vedlo ke snižování těchto rizik a kriminogenních potřeb. V druhé rovině je směřováno na práci s trestnou činností. Uvědomění si souvislosti jejího páchaní a předcházení situací, ve kterých k tomu dochází. Jsou realizovány v rámci konkrétně zaměřených, strukturovaných penitenciárních programů.“³¹

Do programů zacházení patří vzdělávací aktivity, mající za význam předání informací nutných pro aktivní přístup k dalšímu životu po opuštění věznice. Spadají do nich kurzy z oblastí financí, zdravého životního stylu, cizích jazyků, právních předpisů, atd. a mají je na starosti zaměstnanci věznic (sociální pracovník, speciální pedagog, vychovatel, kaplan, atd.)

---

³⁰ HÁLA, Jaroslav. Bolest a naděje ve vězení: penologické eseje. Vyd. 1. Kroměříž: Triton, 2007. ISBN 978-807-3870-133, str. 127

³¹ Program zacházení. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-olomouc/sekce/program-zachazeni>

Pracovní aktivity, v kapitole „Zaměstnání“ bylo již řečeno, kdo je zařaditelný dle zákonu do pracovního provozu. Tyto osoby pracují buďto přímo ve věznicích na střežených pracovištích, nebo na smluvně zajištěných pracovištích mimo věznice bez ostrahy. Dále také vězni vykonávají pomocné práce zajišťující chod věznice (úklid, vaření, pokud např. byli mimo věznici kuchaři, atd.)

Speciálně výchovné aktivity jsou zaměřené na práci s riziky a kriminogenními potřebami a trestnou činností. Součástí mohou být například tréninky zvládání vlastní agresivity a další nežádoucí chování. Cílem je zprostředkování náhledu na vlastní chybné chování a postoje a naučení zdravému životnímu stylu, sociálních kompetencí a sebezvoje jako takového.

Další oblastí jsou zájmové aktivity, kde jde o naučení smysluplného trávení volného času a hobby. Příkladem může být čtenářský kroužek, zahradnický kroužek nebo například kondiční posilování.

Oblast utváření vnějších vztahů má za úkol formou pravidelných setkání poskytovat informace o činnosti státních i nestátních organizací. Napomáhá například s upevňováním s rodinou a obnovení kontaktu se sociálním prostředím a lidmi mimo vězení, včetně probačního úředníka.³²

Tímto dochází k aktivnímu naplnění času stráveného ve výkonu trestu odnětí svobody. Program zacházení se každé z vězněných osob „šije na míru“ a bere v úvahu jeho rizika a potřeby. Je založený na komplexní zprávě, která se zakládá při nástupu do věznice za pomoci všech odborných zaměstnanců.

3.2. PMS

Probační a mediační služba České republiky je státní organizací a má za cíl tři hlavní činnosti:

- Integrace pachatele (reintegrace pachatele do společnosti);
- Participace poškozeného;

---

³² Program zacházení. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-olomouc/sekce/program-zachazeni>

- Ochrana společnosti (ve smyslu účinného řešení konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením).

Probační úředníci a probační asistenti vykonávají práci v rámci oddělení mediace, probace, obecně prospěšných prací a podmíněného propuštění s dohledem včetně domácího vězení. PMS tedy zajišťuje kontrolu trestů nespojených s odnětím svobody.

Probační a mediační služba usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality.

Probační a mediační služba představuje novou instituci na poli trestní politiky, vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního. Vyváženým propojením obou se vytváří nová multidisciplinární profese v systému trestní justice.³³

3.3. *Probace*

Probace je služba vykonávaná PMS ČR. Probační dohled se ukládá pachateli a jeho účelem je kontrola plnění uložených povinností a omezení, ale také pomoc s reintegrací do společnosti, shánění potřebných kontaktů a další.³⁴

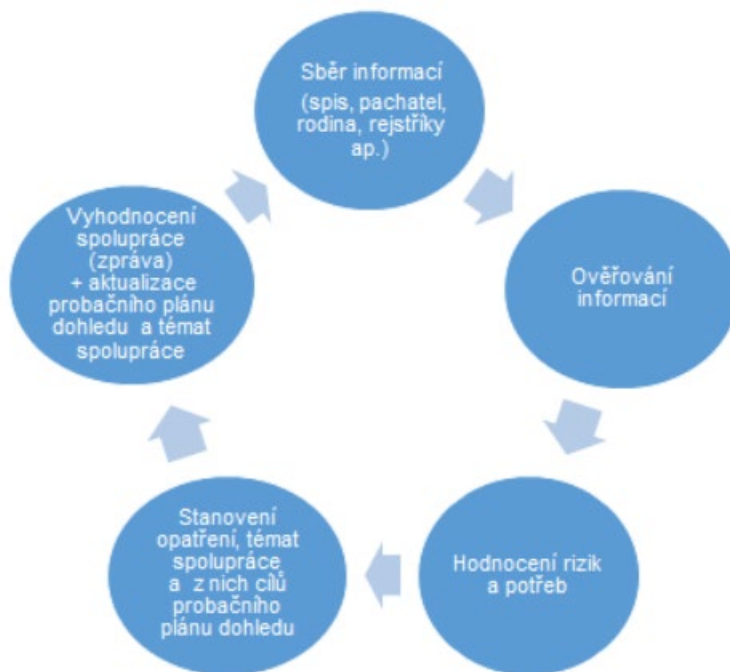
Dle metodického standardu PMS spočívá náhradní výkon dohledu (NVD) ve sběru dat, jejich ověřování a hodnocení. Zdrojem informací jsou jednak informace sdělené přímo pachatelem na konzultacích, dále ze sociálního prostředí pachatele, od příslušných orgánů (ÚP, trestní spis, materiály od OČTŘ, PČR atd.). Pravdivost sdělených informací si PMS nadále ověřuje. Poté hodnotí rizika a potřeby pachatele, cílem je zde eliminace opakování trestného jednání a porušení stanovených podmínek NVD. Zjišťování a vyhodnocování potřeb a rizik pracovník provádí po celou dobu spolupráce, neboť je nutné reagovat na stálé změny v životě pachatele. Poté je nutné stanovit probační plán dohledu, ten obsahuje konkrétní informaci o postupu stanoveným soudem o uložených povinnostech a omezeních a způsob odčinění újmy. Důležitým bodem plánu dohledu je vedení pachatele k řešení pří-

---

³³ Probační a mediační služba. <https://www.pmscr.cz> [online]. Praha [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/o-nas/>

³⁴ Probační a mediační služba: Probace. <https://www.pmscr.cz/> [online]. Praha [cit. 2022-04-23]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/probace/>

čin a důsledků jeho jednání s cílem minimalizovat rizika recidivy. Posledním úkolem probačního úředníka je pro soud zpracovat zprávu o průběhu dohledu.³⁵

„Jedním z průkopnických počinů byla práce novozélandské autorky J. Leibrich z počátku devadesátých let (Leibrich, 1994)³⁶. Výzkumný vzorek tvořilo 48 náhodně vybraných osob, které byly odsouzeny k trestu spojenému s dohledem probační služby, tento trest úspěšně vykonaly a po dobu tří let se v jejich rejstříku trestů neobjevil záznam o novém odsouzení... Výzkum probíhal formou strukturovaných rozhovorů. V okamžiku, kdy se respondenti měli zamyslet nad tím, co napomohlo ukončení jejich kriminální kariéry, probaci spontánně zmínila jen hrstka z nich. Až při přímém dotazu na její vliv připustila polovina dotázaných, že určitý význam tento typ trestu měl, přičemž třetina osob, která se podle vlastních slov trestné činnosti již nedopouští, zmínila přímý dopad probace na omezení recidivy.

³⁵ *Probace*. Praha, 2016. Metodický standard. Probační a mediační služba.

³⁶ Leibrich, J. (1994). What do offenders say about supervision and going straight? *Federal Probation*, str. 41–46

Pocit, že probace respondentovi něco přinesla, byl úzce spojen s pozitivním hodnocením probačního úředníka.³⁷ Tomášek zdůrazňuje, že pokud chceme získat odpověď na to, jak v životech pachatelů došlo k žádoucí změně v jejich kriminální kariéře, je potřeba se zeptat přímo jich.

3.4. Alternativní tresty

Alternativní tresty, jak již z názvu vyplývá, jsou alternativami k trestu odnětí svobody. Jejich cílem je tedy naplnění trestní spravedlnosti a řešení trestních konfliktů. Na rozdíl od VTOS zde nedochází k vytržení jedince z jeho sociálního prostředí a tudíž zde alespoň částečně odpadá psychická náročnost trestu. Další výhodou je snížení finančních nákladů za trest a eliminace negativních dopadů uvěznění (některé z nich jsou zmíněny v kapitole níže). V české republice patří mezi tyto tresty: Trest domácího vězení (TDV), trest obecně prospěšných prací (OPP) a podmíněné odsouzení s dohledem.

Při ukládání tohoto druhu trestů je velmi nutné přihlížet na povahu trestného činu a jeho závažnosti, ale také k osobě pachatele. Ponecháním pachatele na svobodě je mu vyjádřena důvěra, že je schopen splnit podmínky alternativního trestu a že k jeho nápravě může dojít i za těchto podmínek.

a. Trest obecně prospěšných prací

Tento alternativní trest zahrnuje restorativní přístup, což znamená, že nedochází k narušení vztahů. Náplní je vykonání práce (přiměřený rozsah k práci ve srovnání s povahou TČ) ve prospěch obce nebo jiných obecně prospěšných institucí.

„PMS v rámci zajišťování přípravy, organizace a výkonu trestu OPP zohledňuje jak veřejný zájem a ochranu společnosti, tak zájem a potřeby oběti. Stejně tak usiluje o prevenci dalšího trestného jednání pachatele a motivuje ho k převzetí odpovědnosti

---

³⁷ TOMÁŠEK, Jan, Simona DIBLÍKOVÁ a Miroslav SCHEINOST. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-163-9., str 51-52

za důsledky svého jednání. Zároveň usiluje o opětovné zapojení pachatele do společnosti bez konfliktu se zákonem.“³⁸

Podmínky a rizika tohoto trestu zjišťuje pracovník PMS, ty poté předává soudu ve formě doporučení, ten poté rozhoduje o rozsahu trestu. Analýzou rizik se rozumí zmapování oblastí ovlivňujících vykonatelnost trestu OPP, jsou to tyto oblasti:

- Postoj pachatele ke spáchanému TČ, míra motivace trest vykonat
- Časové možnosti v souvislosti se studiem, zaměstnáním a rodinou situací
- Pracovní dovednosti, dosažené vzdělání, odborná kvalifikace
- Zdravotní stav a omezení
- Rodinné poměry a sociální zázemí
- Finanční situace v kontextu výkonu OPP
- Předchozí trestná činnost
- Postoj pachatele k oběti
- Faktické trvalé bydliště
- Existence vhodného poskytovatele pro výkon OPP
- Další významné skutečnosti.³⁹

b. Trest domácího vězení

Ukládání TDV jsou upraveny v trestním zákoníku § 60 a § 61 zákona č. 40/2009 Sb. A v trestním řádu § 334a až § 334h zákona č. 140/1961 Sb., v tomto zákoníku je uveden jako druhý nejpřísnější trest po trestu odnětí svobody. Pachatel musí písemně stvrdit podpisem, že se bude zdržovat ve stanovené době na určené adrese a provede při TDV veškerou součinnost. Maximální doba trestu je 2 roky.

Pachatel se musí zdržovat doma, ale trest mu nesmí bránit ve vykonávání zaměstnání, lékařské péči a bohoslužbách. Soud může také uložit povinnosti směřující k náhradě škody. Odsouzený si také hradí náklady spojené s výkonem trestu.⁴⁰

---

³⁸ Metodický standard OPP s komentáři, Probační a mediační služba, 2016, str. 5

³⁹ Tamtéž str 10

⁴⁰ Trest domácího vězení. *Pmscr.cz* [online]. [cit. 2022-08-07]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/trest-domaciho-vezeni/>

3.5. *Výchova a druhotné vzdělávání osob ve VTOS*

„Pojem vzdělávání se obecně v pedagogické teorii chápe jako proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, dovedností, postojů aj., typicky realizovaný prostřednictvím školního vyučování“⁴¹ Dle Šafránkové je pojem vzdělávání chápán: „jako proces získávání vědomostí, dovedností, postojů, hodnot, norem a metod dalšího získávání poznatků...vzdělávání slouží jedinci jako nástroj poznávání a má také kultivační povahu. To znamená, že vzdělávání modifikuje chování, jednání a osobnostní vlastnosti jedince v životních a sociálních situacích.“⁴²

Ke vzdělání také neodmyslitelně patří výchova, která má za úkol svým záměrným působením dosáhnout změn v různých složkách osobnosti jedince. Pokud jde o osoby ve VTOS, cílem jejich výchovy a vzdělávání je změnit osobnost trestance, aby se po odchodu z vězení zařadil do běžné společnosti, aby se přizpůsobil platným normám a již nepáchal trestnou činnost. O tuto činnost se snaží penitenciární pedagogika. V ideálním případě by se pedagogickým působením na vězně mělo dosáhnout odklonu od kriminální kariéry, propuštěný by se měl být schopný reintegrovat do běžné společnosti.

Úkolem penitenciární pedagogiky je:

- a) Využití poznatků z obecné a speciální pedagogiky, včetně poznatků dalších vědních disciplín, které mají vztah k řešeným problémům penitenciární výchovy,
- b) Získávání dalších poznatků vlastním výzkumem a z výsledků praxe,
- c) Vytvoření systému penitenciární výchovy, který se bude odvíjet z trestní politiky státu a koncepce vězeňství
- d) Přinášet podněty do oblasti trestněprávní vědy a rozvojem své teorie a praxe vytvářet nutnost dalších právních úprav výkonu trestu odnětí svobody.⁴³

---

⁴¹ PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4., str. 15

⁴² ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2993-0., str. 29

⁴³ ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-138-0., str. 13

Za pomoci penitenciární pedagogiky dochází k naplnění výchovné funkce trestu, zároveň i přes specifika a odlišnosti vězeňského prostředí „je cílem Vězeňské služby stejně jako soukromých subjektů ve vězeňském vzdělávacím systému poskytování kvalitního vzdělání, které umožní vězněným osobám obstát na pracovním trhu, získat po skončení výkonu trestu odnětí svobody stabilní zaměstnání a odpovídající příjem. Tím vzdělání patří mezi nejdůležitější a nejúčinnější resocializační nástroje a společně s dalšími také představuje jeden z nejsilnějších stabilizačních faktorů.“⁴⁴

Právo na vzdělání je v ČR zakotveno v Ústavě, ve věznicích jde především o výuku praktických oborů, které může propuštěný využít po VTOS pro zajištění příjmů, což vede ke snížení recidivy a rizika dluhové pasti. Odsouzeným, kteří mají pro další vzdělání předpoklady, se obvykle umožňuje svoji kvalifikaci zvyšovat. Zvyšování pracovních dovedností a vzdělávání odsouzených je součástí individuálního programu zacházení, který stanovují pracovníci věznic a obsahuje aktivity pracovní, vzdělávací, zájmové, speciální výchovné a oblast utváření vnějších vztahů. „Vzdělávacími aktivitami programu zacházení se dle § 36 odst. 4 vyhlášky, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, rozumí:

- a) Vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm,
- b) Vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu),
- c) Vzdělávání v korespondenčních kursech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol české republiky.“⁴⁵

„Zaměstnanost odsouzených, do které se počítají i vzdělávací a terapeutické programy, se v současnosti pohybuje kolem 70 procent.“⁴⁶

Vzdělání ve věznicích se dělí na formální a neformální. Dále se formální vzdělání dělí na primární (základní vzdělání), sekundární (středoškolské) a terciární (vysokoškolské). Je

---

⁴⁴ *Koncepce vězeňství do roku 2025* [online]. In: . Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, s. 162 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>, str. 22

⁴⁵ *Koncepce vězeňství do roku 2025* [online]. In: . Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, s. 162 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>, str. 22-23

⁴⁶ *Význam vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody s přihlédnutím k pachatelům závažných trestných činů v české republice*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Mgr. Aleš Jaluška., str. 42

realizováno v rámci školských vzdělávacích středisek nebo ve spolupráce se soukromými i státními subjekty. Odsouzený s ukončeným vzděláním dostává doklad o dosaženém vzdělání, z kterého není zřejmé, že byl získán ve VTOS. Toto zajišťuje odstranění případné stigmatizace u potenciálního zaměstnavatele. Dále probíhají další vzdělávací aktivity a rekvalifikační kurzy, ze kterého se rovněž vyhotovují doklady o absolvování.

Další výhodou, která vězňům ze svého vzdělávání plyne je, že když jsou zařazeni do denní formy studia, berou se jako by byli zařazeni do práce. Tudíž nejsou povinni hradit náklady výkonu trestu.⁴⁷

3.6. *Zaměstnávání osob ve VTOS*

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění, § 28 odst. 1. Stanoví, že pokud je odsouzenému „přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným nebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým k výkonu práce, plnit úkoly vyplývající z programu zacházení.“⁴⁸ Odstavec §29 praví, že: „při zaměstnávání a vzdělání odsouzených vězňů zajišťuje:

- a) Zařazování odsouzených do práce odpovídající jejich zdravotní způsobilosti s přihlédnutím k jejich odborným znalostem a dovednostem včetně způsobilosti poskytovat zdravotní služby,
- b) Odměňování odsouzených za práci,
- c) Vytváření podmínek pro to, aby odsouzení mohli získat a zvyšovat si svoji pracovní kvalifikaci, rozšiřovat si svoji všeobecnou informovanost.“⁴⁹

Stejně tak jako další vzdělání odsouzených, je jejich zaměstnávání bráno jako jeden z klíčových faktorů desistence a napomáhá úspěšné resocializaci po propuštění z VTOS. Zaměstnání je třeba brát jako faktor působící na optimální průběh výkonu trestu, ale i jako prostředek k získání pracovních návyků a možnost vydělat si prostředky na řešení finanční

---

⁴⁷ *Koncepce vězeňství do roku 2025* [online]. In: . Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, s. 162 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>, str. 26

⁴⁸ *Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů*. In: . ročník 1999, číslo 169. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>

⁴⁹ *Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů*. In: . ročník 1999, číslo 169. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>

situace, která mnohdy umístěním do výkonu trestu vzniká (dluhy, alimony, náklady trestního řízení, odškodnění poškozeného).⁵⁰

Níže je tabulka znázorňující průměrný výdělek vězně a jak velká částka se k odsouzenému reálně dostane po stržení všech nákladů.⁵¹

Změny odměňování vězňů v I. (nejnižší) skupině						
	sazba	Nyní	sazba	Po změně	sazba	Rozdíl
Čistá mzda		4005		4 895		890
Výživné	30 %	1201	30 %	1468	0 %	267
Náklady výkonu trestu	32 %	1281	26 %	1272	- 6 %	- 9
Přednostní pohledávky	12 %	480	12 %	587	0 %	107
Nepřednostní pohledávky	4 %	160	4 %	195	0 %	36
Kapesné	20 %	801	17 %	832	- 3 %	31
Úložné	2 %	80	11 %	538	9 %	458

3.7. Postpenitenciární péče

Velmi důležitým nástrojem prevence recidivy páchaní trestné činnosti osob propuštěných z VTOS je právě postpenitenciární péče. Tato péče zahrnuje služby dobrovolné pro pachatele jako například přechodná bydlení, sociální terapie, sociální služby apod., ale také povinnosti nařízené soudem jako například dohled Probační a mediační služby.⁵² Představuje specifickou oblast péče zabezpečenou zejména sociálními kurátory. Dlouhodobá péče je zaměřená zejména na zabezpečení ubytování a zaměstnání, ale také k výchovnému působení na tuto osobu a obnovení narušených rodinných vztahů. Krátkodobá pomoc znamená pomoc s řešením všedních úkonů po VTOS.

⁵⁰ *Koncepce vězeňství do roku 2025* [online]. In: . Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, s. 162 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>, str. 9

⁵¹ *Pracovní odměna: Plat ve vězení* [online]. Ostrava, 2018 [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: <https://obase.cz/kdyz-musite-do-vezeni/penize-ve-vezeni/pracovni-odmena/>

⁵² *T Pracovní odměna: Plat ve vězení* [online]. Ostrava, 2018 [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: <https://obase.cz/kdyz-musite-do-vezeni/penize-ve-vezeni/pracovni-odmena/>

Pomoc s nalezením bydlení je klíčová ve chvílích, kdy propuštěný nemá rodinné zázemí a po propuštění se vrací do sociálního prostředí, ze kterého vzešlo páchaní trestné činnosti. Většina ubytování, které se dají pro tyto osoby zajistit, jsou provozovány církevními společnostmi či zájmovými sdruženími. Patří mezi ně azylové domy, domy na půl cesty nebo krátkodobé noclehárny.

Azylové domy poskytují ubytování lidem bez přístřeší na přechodnou dobu. Dále se snaží napomáhat při jejich začlenění do společnosti a podporovat jejich nezávislost na sociálních službách

Domy na půl cesty jsou sociální službou a obsahují tyto základní činnosti:

- a) Poskytnutí ubytování zpravidla ne na déle než jeden rok
- b) Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím – podpora a pomoc při sociálním začlenění osob a obnovení a upevnění kontaktu s rodinou
- c) Sociálně terapeutické činnosti vedoucí k rozvoji sociálních dovedností a aktivity zaměřené na budování a rozvoj pracovních návyků a dovedností
- d) Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.⁵³

3.8. Resocializační programy

Resocializační programy jsou určeny pro pachatele trestných činů, jejich rodinným příslušníkům a jejich sociálnímu okolí nebo osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženi. Cílem programu je hledání způsobu, jak žít bez porušování norem a zákonů dané společnosti. Všechny programové moduly jsou zaměřené na zpracování rizik a individuálních potřeb klientů a jejich aktuální situaci. Pozornost věnují i sociálnímu okolí klientů.

„Resocializační program je intenzivní, strukturovaná, časově vymezená práce lektora s pachatelem zaměřená zejména na změnu jeho chování, získání náhledu na kriminální

---

⁵³ Domy na půl cesty. *Sociální služby – IP JMK* [online]. Brno [cit. 2022-07-31]. Dostupné z: <https://socialnisluzby-ipjmk.cz/ip-ii/sluzby-zarazene-do-projektu-2/domy-na-pul-cesty/>

jednání, přijetí odpovědnosti za spáchanou trestnou činnost, odčinění újmy způsobené trestnou činností a začlenění se do společnosti bez dalšího páčání trestné činnosti.“⁵⁴

Do resocializačního programu se může osoba dostat buďto nařízením soudu, nebo se může přihlásit dobrovolně přes svého probačního úředníka. Tyto programy jsou poskytovány Probační a mediační službou, která disponuje pěti specializovanými středisky, a nebo nestátními neziskovými organizacemi.

Programová centra PMS působí v 5 lokalitách v ČR a realizují tyto tři programy:

- Vnímám i Tebe – program pomáhající dospělým pachatelům s náhledem na vlastní kriminální chování a na jeho rizikové faktory, jejich dopad na vlastní život, život oběti i životy lidí v jeho blízkosti, kterých se toto jednání mohlo dotknout. Důležitým bodem je převzetí odpovědnosti za TČ a jeho vyrovnání.
- Program pro řidiče – určený pro osoby, který spáchaly TČ v dopravě, hodně často pod vlivem omamných či alkoholových látek. Zaměřuje se na spouštěče rizikového chování a jeho projevy. Cílem je naučit pachatele žádoucímu chování.
- Punkt Rodina – určen pro mladistvé pachatele. Učí je dosahování cílů bez konfliktu se zákonem, dále ho učí kontrolovat své chování v rizikových situacích.⁵⁵

Resocializační programy mohou probíhat individuální, skupinovou i kombinovanou formou. Důležitý bodem je, že pachatel program absolvuje v přirozeném prostředí a nenarušuje své sociální vazby ani pracovní povinnosti.

---

⁵⁴
⁵⁵ Resocializační programy. *Pmscr.cz* [online]. [cit. 2022-08-07]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/resocializacni-projekty/>

4. Negativní důsledky pobytu ve vězení

Existují překážky úspěšné resocializace vězňů, které vznikají již přímo za jejich pobytu ve věznicích. Černíková ve své publikaci vyjmenovává některé z těchto problémů, které vznikají i přes veškeré snahy personálu o jejich eliminaci či minimalizaci:

- „Nebezpečí vzájemné demoralizace vězňů samotných („druhý život“ odsouzených, proces prizonizace);
- Posilování otrlosti, lhostejnosti, podlézavosti jako pseudoadaptačních mechanismů;
- Zpřetrhání sociálních vztahů nejen neužitečných, ale hlavně sociálně užitečných (rozbití rodiny);
- Sociální stigmatizace (nálepka pobytu ve vězení);
- Narušení volných vlastností vězňů. Vězni mají vše bezstarostně zajištěno, nejsou nuceni se samostatně rozhodovat, učí se pasivně podřizovat, předstírat poslušnost a pokrok ve své „převýchově“ atd.;
- Gradace komplexů méněcennosti (zejména u mladistvých);
- Obvykle narůstající zadluženost v civilním životě navyšovaná často i dluhy za platby související s výkonem trestu;
- V některých případech zkušenosti s homosexuálním stykem;
- Kontakt s drogami nebo vězni, kteří drogy zneužívali či zneužívají;
- Favorizace a glorifikace asociálních a antisociálních forem chování.“⁵⁶

4.1 Prizonizace

Prizonizace znamená proces adaptace na podmínky života vytvořené ve vězení. Její první složkou je institucionalizace, která je následkem života ve vězení, který je řízený zaměstnanci VS (institucí). Vězeň si v tomto prostředí navykne pouze plnit rozkazy a při-

---

⁵⁶ ČERNÍKOVÁ, V. Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-138-0, str. 115

kazy bez jakékoliv vlastní iniciativy a vlastní aktivity. Tím se oslabuje schopnost adaptace na následný život na svobodě po propuštění.⁵⁷

Zajímavé je, že institucionalizace je vyžadovaná nejen spoluvězni, kterým se nelíbí, že někdo „dělá problémy“, ale i personálem.

Druhá složka se nazývá ideologizace. „Je to proces přizpůsobování se normám, hodnotám, názorům a postojům, které se vytvářejí v neformálních skupinách odsouzených, přizpůsobení se vězeňské subkultuře, která má desocializační charakter.“⁵⁸ Toto funguje podobně jako učení nápodobou u dětí, nejdříve jsou tyto normy a hodnoty v rámci jakési snahy o konformitu pouze akceptovány povrchně, později ale může dojít ke ztotožnění s nimi. Není tak obvyklá jako institucionalizace.

4.2 Zneužívání drog ve věznicích

Za posledních třicet let je zaznamenán velký nárůst zneužívání drog ve věznicích nejen v české republice, ale všude ve světě. V některých zemích dosahují počty až k 80 % z celkové vězeňské populace.⁵⁹

Rizika spojená se zneužíváním drog ve věznicích lze dělit na hlediska:

- a) „Bezpečnostní – možnost nepředvídatelného, agresivního chování vězňů, pokusy o pašování drog do věznic a v neposlední řadě i korupci lidí, kteří s vězni přicházejí do styku (civilní zaměstnanci na pracovištích odsouzených, zaměstnanci Vězeňské služby, obhájci apod.);
- b) Zdravotnická – poškozování zdraví včetně rizika přenosu HIV nebo žloutenky B, C;
- c) Penologická – narušování pořádku, kázně, negativní vliv na druhé vězně, černý trh, druhý život;

---

⁵⁷ ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-138-0, str. 119

⁵⁸ Tamtéž, str. 120

⁵⁹ Uživatelé drog ve vězení: Hodnocení účinnosti terapeutických programů. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-07-31]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/uzivatele-drog-ve-vezeni-hodnoceni-ucinnosti-terapeutickych-programu>

- d) Psychologická – další poškozování osobnosti;
- e) Pedagogická – selhávání výchovného působení na vězně;
- f) Reintegrační – zvýšené riziko recidivy trestné činnosti.⁶⁰

Věznice obecně mají problém i přes všechny snahy VS zabránit pokusům o pašování drog do věznic s vysokým výskytem nelegálních látek. Spousta vězňů nejen, že pokračuje v užívání drog ve výkonu trestu, ale někteří trestanci dokonce ve věznicích s užíváním začínou. Drogová závislost může po propuštění sehrát roli v následném páchání trestné činnosti, neboť závislá osoba se snaží sehnat finanční prostředky ke koupi drogy a mnohdy se tak stává krádežemi a další trestnou činností. Drogová závislost obecně je považovaná za jeden z kriminogenních faktorů a značně přispívá k neúspěšné resocializaci.

Tento výzkum⁶¹ odhalil, že zneužívání návykových látek je jednou z překážek bránící k úspěšné resocializaci. Někteří účastníci výzkumu byli uvězněni opakovaně a jiní měli malé procento nápravnosti. Další participanti studie měli problém se zneužíváním návykových látek a zdá se, že jejich návrat do věznice se potýkal s více komplikacemi než u jedinců, kteří nejsou uživateli drog a netrpí závislostí.

4.3 *Dluhová past*

Dle různých zdrojů se liší zadluženost vězňů v českých věznicích, v průměru to ale vychází kolem 85%.⁶² Tyto osoby hodně často dluží peníze za výklady soudního řízení, kterým prošli, za výživné, které nejsou schopni splácet, a narůstá každým dnem, co stráví ve věznici, dále například za právníky nebo ze zdravotní pojišťovny.

Velkým a neřešeným problémem je, že podmínky ve věznici místo toho, aby tento problém nějakým způsobem řešily, tak spíše tento problém prohlubují. Pokud se bavíme o osobě ve výkonu trestu, která je zaměstnaná – tato osoba nedostává mzdu, ale pracovní

---

⁶⁰ ČERNÍKOVÁ, V. Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-138-0, str. 137

⁶¹ SIMASIKU, M. Paul. *Social factors contributing to recidivism among discharged prisoners*. Zambia, 2018. A case study. Mulungushi University, str. 42

⁶² *Vězně je potřeba zaměstnávat. Drtivá většina z nich á dluhy*. [online]. Češi v právu, 2022 [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: <https://www.cesivpravu.cz/blog/vezne-je-potreba-zamestnavat-drtiva-vetsina-z-nich-ma-dluhy>

odměnu. Z té jsou prováděny srážky na náklady VTOS, na dluhy, výživné, ale také na dobu po propuštění.

V roce 2020 došlo ke změně odměn odsouzených osob a to bylo navázáno na výši minimální mzdy, to znamená, že první skupina mezd vězňů se rovnala 50% minimální mzdy. Vězni byli dle pracovní kvalifikace rozděleni do 4 skupin, které jsou popsány v tabulce níže:⁶³

I. skupina	práce, pro jejíž výkon není potřebná odborná kvalifikace	50 % minimální mzdy za měsíc
II. skupina	práce, pro jejíž výkon je potřebné střední vzdělání s výučním listem nebo jiná odborná kvalifikace	70 % minimální mzdy za měsíc
III. skupina	práce, pro jejíž výkon je potřebné střední vzdělání s maturitní zkouškou, vyšší odborné vzdělání nebo vysokoškolské vzdělání v bakalářském studijním programu	95 % minimální mzdy za měsíc
IV. skupina	práce, pro jejíž výkon je potřebné vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu	120 % minimální mzdy za měsíc

Zadluženost je velkým kriminogenním faktorem, a proto by to měla být jedna z prvních věcí, které by se u vězňů měl řešit. Totiž ignorace takto velkého problému nejen že přerůstá v problém a dluhy ještě větší, ale zároveň pokud je osoba propuštěna z VTOS a má dluhy, je pro ni mnohem výhodnější uchýlit se k trestné činnosti, kde je jednodušší a rychlejší peníze vydělat a navíc se v těchto činnostech vyhnete jakékoliv dani. To znamená, že sehnání si legální práce je těžší nejen kvůli záznamu v trestním rejstříku, ale zároveň jde o to, že peníze získané z legální činnosti ani zdaleka nedosahují takových výšek, jak čerstvě propuštěná osoba potřebuje pro své další fungování.

Tímto se bohužel osoby propuštěné z VTOS dostávají do dluhové pasti, která je těžko řešitelná. Velké procento těchto osob si bere půjčky, aby zaplatilo staré pohledávky, protože pak nemá dostatek finančních prostředků na splacení starých půjček, bere si nové atd. Často u společností s velkým úrokem nebo u lichvářů, tímto se ale pouze dostávají do větších a větších dluhů, které nemohou legální cestou nikdy splatit.

⁶³ *Vězně je potřeba zaměstnávat. Drtivá většina z nich má dluhy.* [online]. Češi v právu, 2022 [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: <https://www.cesivpravu.cz/blog/vezne-je-potreba-zamestnavat-drtiva-vetsina-z-nich-ma-dluhy>

Koncentrace osobností s negativními povahovými vlastnostmi v omezeném prostoru vězení je kontraproduktivní resocializačním snahám

Vězení může anticipovat sociální podmínky a poměry, kam se vězeň po propuštění vrátí. Kromě toho ty často bývají samy o sobě sociálně patologické

VÝZKUMNÁ ČÁST

V empirické části diplomové práce bude představen výzkum a postupné kroky realizovaného šetření. Jednotlivé části výzkumného šetření jsou rozděleny na podkapitoly, ve kterých je rozebrána metodologie výzkumu, způsob sběru dat a cíle práce. Cíle jsou z důvodu přehlednosti členěny na hlavní výzkumnou otázku a následné okruhy témat, které mají za úkol zmapovat právě faktory desistence. Tyto následné okruhy neboli dílčí cíle jsou formulovány tak, aby vedly k dosažení cíle hlavního. Současně korelují s kapitolami z teoretické části a s některými otázkami z dotazníku nebo z kazuistik.

Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je především zjistit, jaké sociální faktory vedou dle respondentů k desistenci osob, které prošli výkonem trestu odnětí svobody a jaké faktory naopak vedou k recidivě propuštěných osob.

Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsou jádrem výzkumné studie. Vytyčují cestu k vedení výzkumu a jsou hlavním východiskem pro získání dat vedoucím k cíli výzkumu. Hlavní výzkumná otázka zní:

Jaké sociální faktory jsou respondenty považovány za potenciálně nejdůležitější k desistenci a úspěšné reintegraci po návratu z VTOS?

K této otázce se dále druží tyto okruhy témat:

- 1) Jaký byl počátek kriminální kariéry a podněty, které tento proces iniciovaly?
- 2) Jaký je dopad TČ na život respondenta i životy jiných lidí?
- 3) Jaká je osobní reflexe respondenta na své chování? Co stálo za tímto způsobem života?
- 4) Jaké má desister představy o vlastní budoucnosti?
- 5) Jaké faktory a motivy vedly ke změně životního stylu?
- 6) Jaké faktory vedly k rozhodnutí ukončit kriminální kariéru? Které faktory změnu naopak znesnadňují?

Výzkumné metody

Pro diplomovou práci byl vybrán kvalitativní výzkum, ve kterém byla použita kombinace dvou kvalitativních metod. Kvalitativní metody slouží k hlubšímu pochopení jevu. Jsou orientovány na popis a mají vysvětlující charakter. Triangulací (kombinací více metod) je dosaženo větší validity výzkumu. První metodou je případová studie desisterů, druhou jsou rozhovory s osobami blízkými. Hendl uvádí, že kvalitativní výzkum v sociálních vědách postupně získal rovnocenné postavení s ostatními formami výzkumu.⁶⁴

Případová studie

První metodou použitou v diplomové práci je případová studie. Je charakterizovaná jako detailní studium několika málo případů. Předpokladem je, že hlubším prozkoumáním těchto příkladů můžeme porozumět případům podobným. Při této metodě je využíváno různých metod sběru dat, ať už jde o rozhovor, pozorování či analýzu. Různí autoři rozlišují různé typy případových studií, pro tuto práci je využita zejména osobní případová studie. „Jedná se o podrobný výzkum určitého aspektu u jedné osoby. Věnuje se minulosti, kontextovým faktorům a postojům, které zkoumané události předcházely. Zkoumá možné příčiny, determinanty, faktory, zkušenosti a procesy, jež mají k této události vztah.“⁶⁵

Rozhovor

Rozhovor (interview) je výzkumná technika založená na dotazování se. Zde jsou zpracovány obecné zásady rozhovoru dle Hendla:

- a) zajistit důkladnou přípravu a nácvik provedení rozhovoru;
- b) účel výzkumu určuje celý proces rozhovoru;

---

⁶⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2, str. 49

⁶⁵ Kvalitativní výzkum. *Metodika ke zpracování závěrečné práce* [online]. Muni [cit. 2022-08-04]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js19/metodika_zp/web/pages/06-kvalitativni.html

- c) v rozhovoru je vhodné vytvořit rámec, ve kterém se bude moci dotazovaný vyjadřovat pomocí svých vlastních termínů a svým vlastním stylem;
- d) vytvořit vzájemný vztah důvěry, vstřícnosti a zájmu, jsme citliví k pohlaví, k věku a kulturním odlišnostem dotazovaného;
- e) uvědomit si, že při přípravě a provedení rozhovoru nejsou otázky v rozhovoru totožné s otázkami výzkumnými;
- f) formulovat otázky jasným způsobem, kterému dotazovaný rozumí;
- g) klást vždy jen jednu otázku;
- h) otázky doplňovat otázkami sondážními;
- i) dávat dotazovanému jasně na vědomí, jaké informace požadujeme, proč jsou důležité a jak rozhovor postupuje;
- j) naslouchat pozorně a odpovídat tak, aby dotazovaný poznal, že o něj máme zájem;
- k) nechat dotazovanému dostatek času na odpověď;
- l) udržovat neutrální postoj k obsahu sdělovaných dat, sbírat data, ale neposuzovat účastníka výzkumu
- m) být pozorný a citlivý k tomu, jak je dotazovaný rozhovorem ovlivněn a jak odpovídá na různé otázky;
- n) zohlednit časové možnosti dotazovaného;
- o) být reflexivní, sebekritický monitorovat sám sebe;
- p) po rozhovoru kompletovat a kontrolovat své poznámky, jejich kvalitu a úplnost.⁶⁶

Tyto zásady byly splněny v následujícím rozsahu:

Příprava na rozhovory byla provedena tak, že byly vybrány stěžejní oblasti sloužící pro zmapování jejich života od raného dětství, přes dospívání až po dospělost. Toto zahrnuje vztahy v rodině, sociální zázemí, výchovu, ekonomické zajištění, školní úspěchy i neúspěchy, dosažené vzdělání, pracovní kariéru, kriminální anamnézu i zdravotní stav. Na rozhovory nebyly připraveny otázky, pouze okruhy témat, která bychom měli probrat, aby vedly k zjištění cílů práce. Osnova bez konkrétních otázek byla dána z toho důvodu, aby nedošlo k pokládání totožných otázek s otázkami výzkumnými. Celou osnovu rozhovoru lze nalézt v přílohách (příloha 1: osnova rozhovorů s desistery).

---

⁶⁶ Kvalitativní výzkum. *Metodika ke zpracování závěrečné práce* [online]. Muni [cit. 2022-08-04]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js19/metodika_zp/web/pages/06-kvalitativni.html

Nejdříve proběhlo seznámení (v případech, kde jsme se neznali osobně), byl představen záměr rozhovoru, tedy že bude sloužit ke zpracování diplomové práce a byly uvedeny zásady anonymity. Snažila jsem se rozhovor uvést v přátelském tónu a vytvořit důvěrné prostředí, aby byl rozhovor co nejvíce uvolněný. Poté byly otázky kladeny dle toho, jak pro to vznikl prostor a příležitost. Začínala jsem od lehčích otázek na zaměstnání a současnou rodinu, postupně jsme se dopracovávali k otázkám těžším (například dětství nebo kriminální anamnéza).

Otázky byly formulovány co nejsrozumitelnější formou – nebyly používány výrazy desistence, apod.

Pokud se dotazovaný očividně nad něčím zamyslel, dal mu dán prostor, aby si utřídil myšlenky a poté sám pokračoval v rozhovoru. Aby to nepůsobilo jako nezájem, byla zvolena metoda aktivního naslouchání. Navazování přiměřeného očního kontaktu, přitakávání, reflektování vyřčeného apod., mají respondenta podpořit ve vyprávění. V případech, kdy mi nebyla jasná odpověď na některou z otázek, sumarizovala jsem fakta, kterým jsem porozuměla a respondent v případě potřeby doplnit další informace.

Rozhovor s osobami blízkými

Další metodou zde uplatněnou jsou otázky rozeslané osobám blízkým těchto tří desisterů. Tyto otázky byly utříděné do dvou částí, v první je charakterizovaný vztah k osobě, která prošla výkonem trestu. Druhá část se z většiny skládá z otázek na sociální faktory, které dle názoru respondenta ovlivnily nebo mohly ovlivnit osobu zkoumanou v kazuistice. Jsou tam položeny i obecné otázky na funkčnost systému českého vězeňství. Jednotliví respondenti byli rekrutováni na základě vztahu k objektům výzkumu, ať už se jednalo o vztah z jejich minulosti či z jejich přítomnosti.

Etika výzkumu

Při jakémkoliv výzkumu je důležité, aby bylo zamezeno identifikaci účastníků. O to více, pokud jde o tak citlivé téma a pokládají se zde osobní otázky cílící na rodinnou a kriminální anamnézu. Účastníci výzkumu byli před rozhovory srozuměni s tím, že jejich jména a místa bydliště nebudou nikde zveřejněna. Naopak bude zveřejněn věk, délka trestu

a podobně, ale tyto informace samy o sobě neprozrazují identitu zúčastněných. Také bylo domluveno, že data budou použita pouze pro výzkumné účely diplomové práce.

Výzkumný vzorek

Desisteři

V rámci rozhovorů bylo osloveno 5 osob, které prošly výkonem trestu odnětí svobody. Forma oslovení respondentů probíhala vždy po telefonu. Tři osoby, které byly osloveny, byly vybrány vedoucím práce, který působí jako psycholog ve vězení Jiřice, od něj byl také získán telefonní kontakt. Další dvě osoby jsou osoby z okolí mých známých. Také byly kontaktovány přes telefon. Z pěti oslovených se podařilo data sesbírat od tří. Cílovou skupinou kazuistik jsou desisteři, přičemž za desistera je považována osoba s ukončenou kriminální činností, která měla delší kriminální minulost a kriminalita pro něj byla příznačná. Pro cíl práce byla stanovena lhůta 5 let od spáchání poslední trestné činnosti.

Jak časem vyplynulo, úskalím tohoto sběru dat do výzkumu je, že osoby, které prošly VTOS, chtějí mít často tuto kapitolu svého života uzavřenou a nechtějí se dále bavit o této temné stránce jejich minulosti. Zjednodušeně řečeno chtějí jít v životě dál. Dalším problémem je, že tyto osoby velmi často mění kontakty na sebe, telefonní čísla apod. Čili jeden týden jsou k zastížení na zadaném telefonním čísle a další týden toto telefonní číslo neexistuje.

Sběr informací do kazuistik 3 osob, které prošly výkonem trestu, probíhal formou otevřených rozhovorů, nicméně tyto rozhovory byly ve dvou ze tří případů vedeny e-mailovou korespondencí. V jednom případě to bylo nutné z důvodu operace a nepovolení návštěv v nemocnici z důvodu pandemických opatření. V druhém případě to bylo z čistě praktických důvodů, neboť respondent pocházel z místa vzdáleného mému místu bydliště. Ve třetím případě šlo o rozhovor osobní

Tyto tři osoby jsou všechny narozeny a žijí v České republice, každá pocházející z jiného města. Setkala jsem se se dvěma z nich. Jeden rozhovor probíhal formou e-mailové korespondence. Respondent byl osloven telefonickým hovorem. Z důvodu brzké operace, bylo osobní setkání odsunuto a komunikovali jsme přes e-maily (občas telefonní hovory). Protože respondent velice dobře reagoval a bohužel rekonvalescence po operaci nešla nejlépe, zůstali jsme u tohoto druhu korespondence. Druhý respondent přistoupil na

osobní setkání. V tomto případě byl respondent s otázkami předem seznámen a také byl obeznámen s faktem, že rozhovor bude nahráván. Nahrávka rozhovoru sloužila pouze k přesnému přepisu informací do jeho anamnézy a poté byla nahrávka smazána, jak bylo předem též domluveno. Tento rozhovor probíhal v kavárně ve městě, kde osoba žije. Bylo tak stanoveno proto, aby se respondent cítil dobře, aby byl ve známém prostředí a spíše se mohl uvolnit. Rozhovoru byla přítomna jeho nejmladší dcera. Třetí rozhovor probíhal kombinovanou formou, osobní shledání a poté ujasnění několika dalších informací skrze e-mail z důvodu velké vzdálenosti našich bydlíšť. Protože šlo o osobu mi známou, probíhal rozhovor ve velmi uvolněné atmosféře, ale i přes tento fakt byla zachována technika anonymizace dat. Vzhledem k dané problematice byla všem třem respondentům slíbena anonymita a neuvedení citlivých informací.

Tyto podklady dále sloužily pro případovou studii.

Osoby z okolí desisterů

Ve výzkumu byly také provedeny rozhovory s osobami z blízkého okolí respondentů z předešlé kapitoly. Po tom, co byly sesbírány data pro případovou studii, byla těmto osobám položena otázka, zda by jim nevadilo se podělit o tři až pět kontaktů z jejich okolí. Mělo by jít o osoby jim nějakým způsobem blízké – jako příklad byla jmenována rodina, přítelkyně, spolupracovník, apod.

U prvního desistera to nebyl vůbec žádný problém, bylo mi zasláno 5 kontaktů na osoby, které znal již před výkonem trestu (jeho sestra), nebo osoby, které poznal během výkonu trestu (advokát), i po výkonu (lidé z práce po VTOS). U dalších dvou osob byl problém již větší, u druhého desistera se mi podařilo získat rozhovor pouze jeden a u třetího dva (ze tří udaných kontaktů). Tyto rozhovory jsou ale cenné, neboť jde o osoby jim nejbližší (sestra, družka).

Po získání kontaktů na tyto osoby jsem je vždy kontaktovala nejdříve skrze telefon. Představila jsem sebe a svou práci, ověřila jsem, jestli mluvím se správnou osobou a poté jsem se zeptala, jestli by byli ochotní mi odpovědět na pár otázek, které bych se jich zeptala, ohledně desistera. Všichni respondenti, kteří byli na telefonu dostupní, byli ochotní na otázky odpovídat. Dohodli jsme se na formě e-mailové korespondence, neboť se to v tu chvíli jevílo pro obě strany jako nejrychlejší a nejsnadnější forma spolupráce.

Po těchto telefonátech jsem rozeslala otázky respondentům na e-maily. Z devíti rozeslaných, se mi vrátilo 6 vyplněných rozhovorů.

Ačkoliv byly otázky poslány písemně, nešlo o dotazníky. Šlo o strukturované rozhovory, pomocí daných otevřených otázek. Otevřené otázky umožňují respondentovi jakoukoliv volbu odpovědi a nemanipulují ho do žádného směru.

Otázky vypadaly následovně:

ZAMĚSTNÁNÍ

Myslíte si, že systém poskytuje dostatečné možnosti pro resocializaci a nalezení zaměstnání po VTOS? Myslíte si, že konkrétně náš respondent měl dostatečnou možnost se na budoucí zaměstnání ve VTOS připravit?

PŘERUŠENÍ STYKU S DELIKVENTY

Myslíte si, že existuje nějaká konkrétní osoba nebo nějaká skupina lidí, která ho ovlivnila „špatným“ směrem?

Měl respondent v době před VTOS nějakou problémovou sociální skupinu, se kterou se stýkal? Koho? Přerušil s nimi po VTOS kontakt? Pokud tyto kontakty nepřerušil, jak si myslíte, že si poradil s touto skutečností? (že už nepáchá TČ i když je stále v té skupině)

PODPORA BLÍZKÉHO OKOLÍ

Jaký způsobem byl respondent podporován vámi nebo jinými osobami z jeho blízkého okolí? Myslíte si, že je pomoc rodiny klíčová? Máte dojem, že vámi poskytnutá pomoc měla nějaký efekt?

KVALITNÍ PARTNERSKÝ VZTAH A ZALOŽENÍ RODINY

Myslíte si, že u respondenta existoval problém s tvořením partnerských vztahů po VTOS? Pokud nějaký partnerský vztah měl, do jaké míry to ovlivnilo jeho život po VTOS? Jakou váhu dáváte tomu, že vztah zabránil recidivě u této osoby?

Myslíte si, že návrat do rodiny může pro respondenta znamenat i návrat do nevhodného škodlivého prostředí, ze kterého vyšel, a tím pádem podpořit recidivu spíše než desistenci?

Sociální faktory ovlivňující desistenci Dotazník pro okolí

Postup realizace výzkumu

Úvodní fází výzkumu bylo stanovení cílů diplomové práce a výzkumných otázek. Hlavním cílem této práce je zjistit, jaké sociální faktory působí na osoby po VTOS v pozitivním slova smyslu. Jaké faktory je ovlivňují k tomu, aby již nepáchali trestnou činnost, i když se v minulosti dopustili jednoho či více trestných činů a za tuto skutečnost si odseděli několikaleté tresty v různých věznicích v České republice.

Další fází byla rešerše literatury svázané s tímto fenoménem. Všechny prameny informací byly řádně citovány jak v poznámce pod čarou, tak v seznamu použité literatury na konci diplomové práce.

Poté byla určena metodika. Kvalitativní výzkum byl vybrán proto, že je třeba získat velmi hluboké poznatky o daných osobách, toto je možné pouze po zpracování jejich životního příběhu, je důležité zmapovat vlivy výchovy v raném dětství, školní úspěšnost, pracovní kariéru a podobně, neboť všechny tyto jsou sociálními faktory, které mohou ovlivnit v budoucnosti úspěšnou resocializaci. Dále je nutné zmapovat rodinné poměry, protože rodinné zázemí po VTOS je jedním z klíčových faktorů desistence. Větší validity výzkumu je dosaženo triangulací. Druhou použitou metodou je rozhovor s osobami blízkými. Touto metodou ověřujeme data získaná v dřívějším rozhovoru s desisterem, zároveň získáváme názor (více či méně) zainteresované osoby, který nám může objasnit působení některých dalších sociálních faktorů.

Výsledky tohoto výzkumu budou získány analýzou dat. Výchozím materiálem jsou kazuistiky zpracované z rozhovorů s osobami, které prošly VTOS a nyní jsou již více než pět let na svobodě a nepáchají trestnou činnost.

První krok po získání dat od respondentů byl přepis do psané podoby. V případě e-mailové korespondence to bylo o něco lehčí, neboť stačilo informace ze všech e-mailů pouze dát dohromady a utřídit do logických celků. V případě osobního rozhovoru šlo o časově vcelku náročnou činnost. Při tomto přepisu byla použita technika anonymizace dat, při které byla odstraněna jména desisterů a byla nahrazena čísly + slovem „desister“, dále byla odstraněna a nahrazena místa bydliště (např. místo bydliště Praha = velké město, apod.).

Data, která byla získána během rozhovorů, poté byla klasifikována do informačních celků:

- 1) Rodinná a osobní anamnéza
- 2) Ekonomické zajištění rodiny
- 3) Školní úspěšnost a vývoj osobnosti
- 4) Školní úspěšnost a vývoj osobnosti po VTOS (u osob, které byly po výkonu dál vzdělávány)
- 5) Pracovní kariéra
- 6) Zdravotní stav
- 7) Kriminální anamnéza

Je to z důvodu redukce dat na menší jednotky a přehlednosti materiálů. Při syntéze výsledků poslouží celky k tomu, aby mohlo být zodpovězeno na všechny dílčí otázky výzkumu.

Po rozkódování jednotlivých segmentů rozhovorů do vytvořených kategorií následuje analýza dat dle jednotlivých kategorií.

7. Kazuistiky a rozhovory

Kazuistika – Desister 1; 51 let

Rodinná a osobní anamnéza:

Respondent pochází z průměrné rodiny. Dětství prožíval na sídlišti, volné víkendy pak na chatě. Matka pracovala jako kuchařka, poté jako skladnice. Nevlastní otec je vyučený klempíř.

V jeho dvou letech se matka rozvedla s biologickým otcem. O dva roky později se znovu provdala. S druhým manželem je dosud, z tohoto svazku do domácnosti přibyla i sestra a bratr. V současné době je rodina úplná, neboť došlo k adopci dospělého na návrh nevlastního otce. Biologický otec je již po smrti a s naším respondentem nebyl v kontaktu většinu jeho života.

Jak již bylo předesláno, dva sourozence získal až s druhým manželstvím jeho matky. Mají dobré vztahy, jezdí na společné dovolené. Dle slov respondenta „kdyby se jako sourozenci rozhodli táhnout ve třech za jeden provaz, nikdo by je nepřetáhnul“.

Výchovu respondent sám hodnotí zpětně jako dobrou. Ve škole prý patřil mezi tišší. Postihy za chování v průběhu školní docházky neguje.

Vztah s matkou má velmi dobrý. V průběhu výkonu ho jezdila navštěvovat každý měsíc. Po propuštění z VTOS respondentovi připravila samostatné bydlení a vždy mu byla oporou, když to bylo potřeba.

S biologickým otcem vztah neměl, většinu života spolu nebyli v kontaktu. Naposledy respondenta kontaktoval pár let před svojí smrtí. I otec se po rozvodu znovu oženil. Jeho druhá žena je již po smrti a syn z tohoto svazku, kterého klient neznal, byl uživatelem drog a spáchal sebevraždu.

Jako svého otce vnímá druhého manžela maminky, který o něj pečoval a vychovával ho již od raného dětství. Tento rok dokonce Městský soud v Praze 2 odsouhlasil adopci a již je tedy oficiálním otcem klienta.

Školní úspěšnost a vývoj osobnosti:

Po dokončení základní školy nastoupil respondent na gymnázium. Druhý ročník uzavřel se třemi nedostatečnými. Úřední dokument s hodnocením poupravil a rodičům předal jako 3 dostatečné („ne“ umazal opatrným přejížděním žiletkou, aby nedošlo k natržení papíru). Ačkoliv si tímto činem uhájil dva měsíce prázdnin, v září musel nastoupit na SOU obchodní, kde se vyučil prodavačem drogerie.

V rámci současné sebereflexe hodnotí sám sebe a svoje školní úspěchy na stupnici od 1 do 5 známkou čtyři mínus.

Školní úspěšnost a vývoj osobnosti po VTOS:

Po VTOS, ve věku zhruba 30 let, si klient dokončil střední školu zakončenou maturitou. Poté ve studiu pokračoval a v roce 2008 dokončil obor Sociální práce a sociální politika na Univerzitě Hradec Králové a byl mu udělen titul Bc. Poté měl vizi vystudování práv na univerzitě v Brně, která ale nedokončil. Místo toho obhájil diplomovou práci v oboru Sociální a masové komunikace na Univerzitě Jana Ámose Komenského V Praze. Součástí byly rozhovory s Arnoštem Lustigem a Evou Kantůrkovou, kde se soustředil na jejich tvorbu ve světě za mřížemi, a tak konfrontoval své prožití. Uvažování v souvislostech ho pak dovedlo k posunu ve vzdělávání, dokončil si magisterskou Speciální pedagogiku a začal studovat Psychologii. Zatím jen licenciát - zajímají ho dlouhodobě důvody lidského konání, jeho motivy.

V současné době začíná s online studiem oboru Teologie v Olomouci.

Respondent zastává názor, že by neměl činit druhým, co nechce, aby druzí činili jemu. Tím pádem se snaží vyhýbat přímým konfliktům. Neskáče nikomu do řeči a nikoho nepřesvědčuje o své pravdě.

Svoje názory prosazuje citlivě a postupuje při tom obezřetně, využívá příkladů a nechává prostor pro jejich absorpci. Navazování vztahů mu nečiní obtíž.

Pracovní kariéra:

Ve výkonu trestu byl chvíli knihovníkem, poté obuvníkem. Komentuje práci ve vězení jako „brnkačku“. Nakonec se vyučil obráběčem kovů.

Ve výkonu trestu napsal svoji první knihu, za kterou dostal ocenění v celostátní soutěži. Myslel si, že díky tomu po propuštění z VTOS bude mít jisté místo v redakci. Nebylo tomu tak a nastoupil na noční směny v pekárně. Začal jako pomocná síla, vypracoval se na mistra směny.

Rok poté ho pozdější kolegyně objevila na nějakém křtu knihy a přesvědčila vydavatele, aby mu nabídl místo pomocného redaktora. Tuto nabídku přijal a zůstal v redakci po dobu sedmi let. Byl pověřen řízením redakce po odchodu jejich šéfredaktora. Toto období klient hodnotí jako nejlepší léta jeho života. Tato práce ho navíc dovedla ke studiu - vydavatel po něm chtěl, aby si dodělal maturitu a poté zkusil i vysokou školu.

Po 7 letech zkusil vydávat sám a kvůli tomu dostal hodinovou výpověď z redakce. Nějakou dobu poté vydával časopisy a knihy sám.

Respondent poté založil školu a stal se jejím ředitelem. Vydavatelství nyní bere jako svůj koníček a spíše se věnuje vzdělávání a sociální práci.

Zdravotní stav:

Nikotinismus. Alkohol v současné době neguje. Dříve pil tvrdý alkohol, se kterým přestal, protože zaspal do práce. Zůstal u pití vína, ale po několika letech znovu zaspal do práce, tak omezil i to. Poslední dva roky nepije vůbec. Dříve experimentoval s marihuanou v přiměřeném množství. Nyní drogy neguje.

V současné době po operaci kyčelního kloubu.

Kriminální anamnéza:

Ve výkonu trestu byl respondent pouze jednou. Ve svých 19 letech byl odsouzen za podvod podle ust. § 250 odst. 1 a 4 trestního zákona, který v té době platil. Trestní sazba byla 5 – 12 let, dotyčný dostal 9 let. Z nich strávil ve VTOS skoro 6 a půl roku. Skoro 7 let si odseděl na Pankráci, v Plzni, Oráčově, Bělušicích a Rýnovicích. Právě do posledně jmenované věznice byl tehdy přeložen na vlastní žádost, aby mohl absolvovat zdejší vězeňské učiliště pro obráběče kovů. Po skoro 7 letech ho propustili za dobré chování (1997). Ve vězení si nastudoval zákony a pomáhal za úplatu ostatním spoluvězňům s odvoláními.

Důvod spáchání trestné činnosti uvádí, že si myslel, že se na to nepřijde. Uvádí, že své jednání zpětně nechápe, a že když uhradil poslední splátku vzniklé škody, spadl mu kámen ze srdce. Z přibližně deseti exekucí, které proti němu byly vedeny, nezůstala ani jedna.

Pokud jde o rodinu respondenta, všichni z předchozí generace mají čistý trestní rejstřík.

Kazuistika – Desister 2; 48 let

Rodinná a osobní anamnéza:

Respondent je romského původu. Vyrůstal v rodinném domě v úplné rodině se dvěma sourozenci. Má vlastní starší sestru, která se o něj starala, když byli rodiče v práci. Má nevlastního bratra (jiný otec), kterého sám vyhledal poté, co zjistil, že existuje. Brával ho k nim domů, dokud nezjistil, že jim tam krade peníze, poté ho zbil. S oběma je stále v kontaktu.

Rodiče pracovali oba v místním JZD, pracovali od rána do večera, ale respondent nepřipouští, že by ho vychovával někdo jiný než rodiče, na druhou stranu připouští, že výchova byla velice volná a že většinu času trávil venku s kamarády.

Vztah s matkou má výborný, bydlí kousek od sebe a do dnešního dne jsou v úzkém kontaktu. S otcem měl vztah dobrý, dokud žil. Umřel během posledního výkonu trestu respondenta, rok před jeho propuštěním.

Nyní je součástí své vlastní rodiny, se svojí přítelkyní je 29 let. Mají společně 4 děti – 3 dcery a jednoho syna. Na místě, kde bydlí, se cítí jako doma. Má rád vesnici, protože si připadá, že někam patří, má tam kořeny a rodinné zázemí. To, že svoji rodinu má, vnímá jako velké štěstí a jako důvod, proč už se do vězení nikdy nevrátí.

Celá rodina jsou věřící praktikující křesťané. Sám ale připouští, že jeho víra je nejsilnější po propuštění z VTOS a poté postupně opadá. Zároveň se ale snaží si připomínat, že je to pro něj důležité a že při výkonu mu Bůh pomáhá.

Ekonomické zajištění rodiny:

Zajištění rodiny, ze které pochází, hodnotí velmi dobře. Nosil kožené kalhoty z tuzexu, což byl v té době nadstandard a v době základní školy si prý okolí všímalo, že chodí velice dobře oblečený.

Školní úspěšnost a vývoj osobnosti:

Co se týká školního vzdělání před spácháním trestné činnosti, má dokončené základní vzdělání. Na ZŠ prospíval s trojkami a čtyřkami, ale také dvakrát propadl. Z chování to byly většinou dvojky a trojky. Tvrdí, že je hyperaktivní a po vyšetření školní psychologky

měl být přeložen do speciální školy. Nakonec ho ale nezařadili, neboť napsal testy s uspokoivými výsledky.

Po dokončení základní školy nastoupil na SOU stavební. Školu předčasně opustil na vlastní žádost před dokončením prvního ročníku. Kvůli záškoláctví dostal od ředitele důtku a upozornění, že pokud nezačne chodit do školy, tak jej z ní vyhodí. Řekl tedy, ať ho vyhodí rovnou, protože nemá rád, když mu někdo říká, co má a nemá dělat. Ze školy odešel a řekl rodičům, že bude chodit na brigády.

Na učilišti měl prospěch lepší, ale stále mu dělalo problém se podřizovat autoritám a určitým stanoveným pravidlům školy.

Pracovní kariéra:

Od opuštění středního odborného učiliště si přivydělával brigádami, většinou na stavbách apod., dále si začal přivydělávat nelegální činností. Zprvu šlo o přeprodej různých kradených strojů, později o distribuci pervitinu.

V současné době je zaměstnaný v nejmenovaném pivovaru, kde pracuje jako servisní technik. Má zde dobrý kolektiv spolupracovníků a je kamarád se svým přímým nadřízeným, což bere jako velké pozitivum. Také se za 3 roky práce vypracoval skoro na dvojnásobnou mzdu, než měl zpočátku, což ho v práci motivuje. To, že byl ve výkonu trestu o něm spolupracovníci vědí, a přesto si nepřipadá nijak stigmatizovaný. Jako další zásadní motivaci vidí to, když ho někdo pochválí za dobře vykonanou práci, že si k němu ostatní chodí pro radu a cítí, že je v té práci dobrý a nemusí nikoho poslouchat.

Po VTOS byla snaha o rekvalifikaci přes Úřad práce opět na stavební činnost, ale kurz nebyl dokončen.

Kriminální anamnéza:

Celkový počet trestů odnětí svobody jsou 3 – dohromady to dává zhruba 6,5 roku. Tresty si odseděl ve věznicích Ostrov nad Ohří, Pouchov a Jiřice. První VTOS trval 14 měsíců, byl odsouzen za přeprodej kradených věcí. Zkontrolovali ho na udání. Druhý trest byl odpykáván ve vazební věznici po dobu 16 měsíců. Byl propuštěn s podmíněným trestem na 2 roky. Na další udání za vlastnictví nelegální střelné zbraně ho Policie ČR zkontrolovala, tuto zbraň nenašla, ale zadrželi ho za držení pervitinu a s tím spojenou distribucí.

Byl odsouzen na 2 roky, z čehož se mu odečetla doba, kdy byl držen ve vazební věznici a odseděl si dalších 9 měsíců. Třetí výkon trestu trval 4 roky a byl udělen za držení a distribuci pervitinu.

Důvodem páchaní trestné činnosti byla dle respondenta vidina rychle vydělaných peněz a zajištění rodiny.

Přítelkyně respondenta byla měsíc po porodu, když respondenta pustili z prvního výkonu trestu. Chvilí po propuštění si nešťastnou náhodou zlomil nohu v kotníku na dvakrát. Protože si neplatil sociální ani zdravotní pojištění, nešel se s tím léčit do zdravotního zařízení a místo toho pobyl doma s tímto úrazem asi 4 měsíce. Za tu dobu mu narostly velké dluhy a přítelkyně pobírala mateřskou 8000,- korun. Neboť jim tak málo peněz na vyžití nestačilo, byl donucen začít prodávat věci, které měl doma. Aby měli na obživu, začal si k tomu půjčovat peníze od rodičů, ale těm také brzo došly finance. V tomto okamžiku se dostal do takové situace, že potřeboval rychle sehnat peníze. Takže zvedl telefon a zavolal kamarádům do Prahy a vrátil se k distribuční činnosti. Nejdříve si vzal menší množství na dluh, že až to prodá a peníze se znásobí, tak dluh vrátí. Přítelkyně s tímto rozhodnutím nesouhlasila, „byla zděšená“, ale respondent si neuměl představit, že si budou vybírat, jestli koupit jídlo nebo plenky pro jejich dítě. Takhle to začalo a pak to dle jeho slov nešlo zastavit. Vyhodili je z bytu a musel sehnat peníze na kauci do bytu nového, nakoupit nábytek, atd. Když splatil všechny dluhy, nepřestal s distribucí, aby mohl koupit rodině něco hezkého, novou televizi, elektroniku atd. Zjednodušeně řečeno, nevěděl kdy s prodejem přestat, neboť to pro něj bylo nejjednodušší a nejrychlejší. Poté přišlo další udání a další výkon trestu odnětí svobody.

Jako zlomový okamžik u sebe vidí to, že na SOU v roce 1989 začal jezdit s ostatními spolužáky ze třídy do Prahy protestovat na Václavské náměstí. Tam se seznámil s partou lidí z Prahy, která ho stáhla k nelegální činnosti.

Co se týká trestné činnosti v rodině respondenta, nikdo před ním nebyl ve výkonu trestu. Jenom matka dostala podmíněný trest odnětí svobody za minulého režimu. Dle slov respondenta „dala pěstí někomu, komu neměla. On navíc spadl na zem a zlomil si ruku.“ Dostala dva měsíce podmíněně za ublížení na zdraví.

Zdravotní stav:

Alkohol pije v malé míře. S drogami dříve experimentoval, ale nikdy nebyl závislý.

Život po VTOS:

Jeho představa budoucnosti je, že už nechce pracovat. Chtěl by začít podnikat. Příští rok má v plánu otevřít stánek s jídlem, malý podnik. Nepracovat 5 dní v týdnu, jenom na akcích párkrát za týden vydělat peníze a žít si spokojený život se svojí rodinou.

Říká, že rodina je to, co ho drží, to co ho motivuje. Kvůli tomu se do výkonu trestu nechce již nikdy vrátit. Dle jeho slov ho každý jeho VTOS něco stál. Když se vrátil z toho posledního, zjistil, že jeho nejstarší dcera začala brát drogy, považuje to za svou vinu a nechce, aby se něco takového opakovalo.

Kazuistika – Desister 3; 26 let

Rodinná a osobní anamnéza:

Respondent pochází z úplné rodiny. Žili ve velkém zděděném rodinném domě. V jeho raném dětství se rodiče hodně hádali. Matka byla otci nevěrná, celá rodina o tom věděla a s matkou se (asi rok) nikdo nebavil a měli jí to za zlé.

V současnosti otec pracuje v Norsku, kde vydělává hodně peněz a rodina je takto více spokojená. Domů jezdí jednou za čtvrt roku na pár týdnů. Matka pracuje v cukrárně jako manažerka.

Respondent má jednu starší sestru. Protože otec už v minulosti často nebyl doma a i matka hodně pracovala, o respondentu se často starala ona. Výchovu od rodičů hodnotí v raném věku jako velmi přísnou, hlavně ze strany otce. Později už spíše jako volnější. Komunikace mezi nimi byla vždy dost otevřená a přímá.

Vztah s otcem hodnotí lépe od té doby, co bydlí v Norsku. Dříve měli problém právě proto, že byl přísný a respondent měl (hlavně v pubertě) pocit, že se mu musí vzpírat.

S matkou má vztah dobrý, v současné době ji bere jako kamarádku. Po celou dobu výkonu trestu ho jezdila navštěvovat, posílala mu vše potřebné. Také mu pomáhala platit soudní výlohy a právníky v době, kdy probíhala šetření.

Svoji sestru má také velmi rád. Ta nyní žije v cizině, kde pracuje jako stavební inženýrka.

Ekonomické zajištění rodiny:

V raném dětství jeho otec vydělával málo peněz (hlavně z pohledu jeho matky). Z tohoto důvodu vznikla v rodině nevěra. Respondent sám ale nikdy nevnímal, že by jim chybělo něco zásadního v životě. Snad jen vnímal to, že nejezdili nikam na dovolené.

Vývoj osobnosti:

Respondent nemá problémy s navazováním přátelských ani partnerských vztahů. Co se týká školní úspěšnosti, na základní škole prospíval, nicméně známky nikdy dobré neměl, občas dostal i dvojku z chování. Má dokončené SOU, obor kuchař. U tohoto oboru zůstal a pracoval v restauraci ve vedlejší město, než kde vyrůstal.

Kriminální anamnéza:

Respondent prošel jedním trestem odnětí svobody za držení a distribuci omamných látek na dobu 2 let. V době, kdy se to stalo, mu bylo 19 let. Jako důvod uvádí snadno a rychle vydělané peníze a uznává, že možná i trochu ten adrenalin a uznání druhých.

Zdravotní stav:

Bez zdravotních obtíží. Je kuřák. Byl podmíněčně propuštěný v polovině výkonu trestu, v té době nemohl pít na veřejnosti, takže hodně jezdil na chalupu, kde si mohl dát pivo. Dnes pije dle vlastního úsudku v omezené míře. S drogami dříve hodně experimentoval. Uznává, že možná ve větší míře. V dnešní době z psychotropních látek užívá pouze marihuanu.

Život po VTOS:

Po výkonu trestu se vrátil bydlet ke své matce. Do své původní práce se nevrátil, ale stále pracuje v oboru, jako kuchař. Soustředil se hlavně na splacení výloh ze soudního procesu a splacení všech dluhů. V současné době bydlí se svou přítelkyní. Páchání trestné činnosti nadobro zanechal, neboť to prý nestojí za to a bere to jako svoji mladickou nerozvážnost.

Rozhovory s osobami blízkými

Zde jsou uvedeny přepisy strukturovaných rozhovorů s osobami z blízkého okolí desisterů. Přepisy nejsou v přílohách, neboť jde o demonstraci sociálních faktorů, které dle jejich názoru ovlivnily úspěšnou resocializaci a jsou součástí práce.

Rozhovor 1 – Desister 1

OTÁZKY DO DOTAZNÍKU – ZDE, PROSÍM, VYPLŇTE

Jaký je váš vztah k respondentovi? Odkud se znáte?

- Známe se od doby, kdy založil střední odborné učiliště ve vězení v Jiřicích a nabídl mi tam místo vyučující jazyků. Učila jsem český jazyk a literaturu, němčinu, ruštinu, občas i angličtinu. Zpočátku též základy společenských věd.

Znal/a jste se s klientem před/v průběhu/ po výkonu trestu/ všechny z uvedených možností:

- Seznámila jsem se s ním až po výkonu trestu.

V jaké míře se vás dotknul výkon trestu dané osoby?

- Připadalo mi to skvělé. Odseděl trest, vystudoval a poté se rozhodl založit pro vězně školu. To bylo obdivuhodné.

Myslíte si, že systém poskytuje dostatečné možnosti pro resocializaci a nalezení zaměstnání po VTOS? Myslíte si, že respondent měl dostatečnou možnost se na budoucí zaměstnání ve VTOS připravit?

- Systém je velmi nedokonalý. Ve vězení sice probíhají různé kurzy a možnosti připravit se na život po výkonu trestu, ale návazně je to velmi problematické. Když propuštěný vězeň nemá rodinné zázemí, v podstatě mu nikdo účinně nepomůže. Neziskové organizace fungují pouze v úředních hodinách, totéž aprobační pracovníci. Vězeň se dostane na svobodu kupříkladu v pátek a tito pracovníci na něho mají čas v nejlepším případě v pondělí. Co bude tři dny jíst, kde bude spát, to nikoho nezajímá. A tak jsme s Janem Beerem tyto instituce u perspektivních žáků (to znamená, že se dobře učili a hlavně byla naděje, že se nevrátí k drogám či alkoholu) suplovali, žákům našli ubytovnu a zaměstnání. Také jsme je zpočátku finančně podpořili. JA osvědčilo se to.
- Ve vězení se vyučil, ale danému oboru se nikdy nevěnoval, jeho další cestu ovlivnila jeho povaha a ctižádost, pobyt ve vězení byl ale určitě motorem. Chtěl světu dokázat, že není žádný outsider.

Myslíte si, že existuje nějaká konkrétní osoba nebo nějaká skupina lidí, která ho ovlivnila „špatným“ směrem?

- Nemyslím si to, má dobré rodinné zázemí, spíš šlo o „mladickou nerozvážnost“.

Je nějaká událost v jeho životě, která by měla za následek páchaní trestné činnosti?

- Nevím

Měl respondent v době před VTOS nějakou problémovou sociální skupinu, se kterou se stýkal? Koho? Přerušil s nimi po VTOS kontakt? Pokud tyto kontakty ne-

přerušil, jak si myslíte, že si poradil s touto skutečností? (že už nepáchá TČ i když je stále v té skupině)

- Bylo mu devatenáct, když byl odsouzen, takže se v žádných zločineckých kruzích nepohyboval. Jeho trestný čin byl ostatně jenom výsledkem neuváženosti. Nešlo o nic násilného, ani souvisejícího s nějakou zločineckou skupinou.

Jaký způsobem byl respondent podporován vámi nebo jinými osobami z jeho blízkého okolí? Myslíte si, že je pomoc rodiny klíčová? Máte dojem, že vámi poskytnutá pomoc měla nějaký efekt?

- Jelikož jsem ho v době výkonu trestu neznala, nijak jsem mu nepomáhala, nicméně v rodině měl velkou oporu. Maminka ho pravidelně ve věznici navštěvovala, měl kontakt se sourozenci a dalšími rodinnými příslušníky. V jeho případě je podpora rodiny určitě klíčová.

Myslíte si, že u respondenta existoval problém s tvořením partnerských vztahů po VTOS? Pokud nějaký partnerský vztah měl, do jaké míry to ovlivnilo jeho život po VTOS? Jakou váhu dáváte tomu, že vztah zabránil recidivě u této osoby?

- S partnerskými vztahy nikdy problém neměl, je velmi přátelský, kontaktní, rychle se seznamuje a lidé s ním jsou rádi. On sám ovšem o stabilní partnerský vztah nestojí, byť jich pár měl. Vzhledem k jeho mimořádně aktivnímu životu je mu lépe, když je singl. Kdyby však o partnera stál, zcela jistě by si ho našel.

Myslíte si, že návrat do rodiny může pro respondenta znamenat i návrat do nevhodného škodlivého prostředí, ze kterého vyšel, a tím pádem podpořit recidivu spíše než desistenci?

- V případě našeho respondenta nic z toho neplatí, má dobré rodinné zázemí, ale obecně to platí. U našich žáků jsme byli mnohokrát svědky toho, jak se po návratu domů pod vlivem své rodiny či přátel – dá-li se to tak nazvat – zase vydali na cestu, která je zavedla opět do některé z věznic.

Rozhovor 2 – Desister 1

OTÁZKY DO DOTAZNÍKU – ZDE, PROSÍM, VYPLŇTE

Jaký je váš vztah k respondentovi? Odkud se znáte?

- Respondent je můj starší bratr.

Znal/a jste se s klientem před/v průběhu/ po výkonu trestu/ všechny z uvedených možností.

- Všechny z uvedených možností.

V jaké míře se vás dotknul výkon trestu dané osoby?

- V rodině bylo cítit, že se za tuto skutečnost rodiče stydí. Před okolím se o tom mlčelo, stejně jsem to dělala i já a vlastně dělám dodnes.

Myslíte si, že existuje nějaká konkrétní osoba nebo nějaká skupina lidí, která ho ovlivnila „špatným“ směrem?

- Tak to stoprocentně. Bratr je velmi inteligentní a prostředí, ve kterém jsme oba vyrůstali, nebylo bohužel pro jeho osobnost inspirativní a v žádném směru motivující.

Je nějaká událost v jeho životě, která by měla za následek páchaní trestné činnosti?

- To konkrétně nevím, ale řekla bych, že znám okolnosti, které k tomu vedly. Neshody s tehdy nevlastním otcem vyústily v rozhodnutí, že na střední školu nastoupí v blízkosti bydliště babičky, která vnuka milovala a samozřejmě neměla žádné potřebné výchovné ambice ani metody, kromě toho, aby dostal dobře najíst 😊 Bratr se tedy k babičce nastěhoval, aby to měl do školy blízko a zřejmě v této době potkal někoho, kdo mu připadl dost inspirativní a ocenil jeho schopnosti a vědomosti.

Myslíte si, že systém poskytuje dostatečné možnosti pro resocializaci a nalezení zaměstnání po VTOS? Myslíte si, že konkrétně náš respondent měl dostatečnou možnost se na budoucí zaměstnání ve VTOS připravit?

- Já to vnímám tak, že během VTOS bratr bral veškeré příležitosti, které se naskytly—práce, studium oboru obráběč kovů, spíše z důvodu, aby mu utekl čas, který tam musel strávit. Podle mě jde především o to, jaká motivace je v každém člověku a jaké učiní rozhodnutí. Můj bratr ve VTOS určitě neměl žádnou možnost se na své budoucí zaměstnání připravit.

Měl respondent v době před VTOS nějakou problémovou sociální skupinu, se kterou se stýkal? Koho? Přerušil s nimi po VTOS kontakt? Pokud tyto kontakty nepřerušil, jak si myslíte, že si poradil s touto skutečností? (že už nepáchá TČ i když je stále v té skupině)

- Určitě měl, ale podle všeho VTOS byl tento kontakt přerušen a neobnoven.

Jaký způsobem byl respondent podporován vámi nebo jinými osobami z jeho blízkého okolí? Myslíte si, že je pomoc rodiny klíčová? Máte dojem, že vámi poskytnutá pomoc měla nějaký efekt?

- S bratrem jsme byly já a máma v písemném kontaktu a občas jsem s mámou jela za bratrem na návštěvu. On byl celkem čilý pisatel a diktoval, co potřebuje přivést. Myslím, že za ním občas jezdila i širší rodina (sestřenice), které také obesílal. Pravidelně se mu posílaly balíčky. Jednou jsme mu tam s mamou táhly autobusem psací stroj. Naše pomoc byla naprosto klíčová, protože se mu tam podařilo napsat a vydat knihu.

Myslíte si, že u respondenta existoval problém s tvořením partnerských vztahů po VTOS? Pokud nějaký partnerský vztah měl, do jaké míry to ovlivnilo jeho život po VTOS? Jakou váhu dáváte tomu, že vztah zabránil recidivě u této osoby?

- S tvořením partnerských vztahů po VTOS bratr neměl. Pokud nějaký vztah měl, tak to žádným způsobem neovlivnilo jeho život po VTOS. Myslím si, že můj bratr je osoba, kterou partnerské vztahy nemohou ovlivnit.

Myslíte si, že návrat do rodiny může pro respondenta znamenat i návrat do nevhodného škodlivého prostředí, ze kterého vyšel, a tím pádem podpořit recidivu spíše než desistenci?

- V případě mého bratra návrat do rodiny byl určitě pozitivem, které většina osob po VTOS bohužel nemá. Naše rodina neměla se škodlivým prostředím nic společného, takže návrat nemohl podpořit recidivu. Bratr našel seberealizaci ve studiu, našel si práci, posléze i kvalifikovanou, našel přátele a partnera, který vyhovuje jeho mentalitě. Rodina je pro něj samozřejmě důležitá, podporuje rodiče a jako happyend bych ráda zmínila, že ho letos jeho nevlastní a můj vlastní otec adoptoval

Rozhovor 3 – Desister 1

OTÁZKY DO DOTAZNÍKU – ZDE, PROSÍM, VYPLŇTE

Jaký je váš vztah k respondentovi? Odkud se znáte?

- Kamarádský, společenský, přátelský. Seznámili jsme se v souvislosti se studiem a následně s odbornou spoluprací.

Znal/a jste se s klientem před/v průběhu/ po výkonu trestu/ všechny z uvedených možností.

- Seznámili jsme se v době po výkonu jeho trestu. V době seznámení jsem o jeho vězeňské anamnéze nic nevěděl.

V jaké míře se vás dotknul výkon trestu dané osoby?

- Vůbec se mne nedotkl.

Myslíte si, že existuje nějaká konkrétní osoba nebo nějaká skupina lidí, která ho ovlivnila „špatným“ směrem?

- Nic mi o tom není známo.

Je nějaká událost v jeho životě, která by měla za následek páchání trestné činnosti?

- Nevím a snad mne to ani nezajímá.

Myslíte si, že systém poskytuje dostatečné možnosti pro resocializaci a nalezení zaměstnání po VTOS? Myslíte si, že konkrétně náš respondent měl dostatečnou možnost se na budoucí zaměstnání ve VTOS připravit?

- Obecně je systém nastaven zcela nedostatečně. Zda se klient na budoucí zaměstnání ve VTOS připravoval nevím, ale domnívám se, že již době páchání trestné činnosti měl ukončené středoškolské vzdělání s maturitou, další kvalifikaci pak získával již na svobodě .

Měl respondent v době před VTOS nějakou problémovou sociální skupinu, se kterou se stýkal? Koho? Přerušil s nimi po VTOS kontakt? Pokud tyto kontakty nepřerušil, jak si myslíte, že si poradil s touto skutečností? (že už nepáchá TČ i když je stále v té skupině)

- Nevím

Jakým způsobem byl respondent podporován vámi nebo jinými osobami z jeho blízkého okolí? Myslíte si, že je pomoc rodiny klíčová? Máte dojem, že vámi poskytnutá pomoc měla nějaký efekt?

- Klienta jsem poznal jako společensky, politicky a odborně angažovanou osobu. Nikterak jsem ho nepodporoval ve smyslu zadaného dotazu. Až po delší době našich kontaktů jsem se dozvěděl, že byl za onoho času ve VTOS.

Myslíte si, že u respondenta existoval problém s tvořením partnerských vztahů po VTOS? Pokud nějaký partnerský vztah měl, do jaké míry to ovlivnilo jeho život po VTOS? Jakou váhu dáváte tomu, že vztah zabránil recidivě u této osoby?

- Domnívám se, že nikoliv. Klient žil a žije - podle mého názoru - tak, jako kdyby nikdy ve VTOS nebyl, resp. svoje zkušenosti z VTOS dokázal využít v praxi ku příkladu v oblasti vzdělávání osob ve VTOS (UŠ ve věznici Jiřice).

Myslíte si, že návrat do rodiny může pro respondenta znamenat i návrat do nevhodného škodlivého prostředí, ze kterého vyšel, a tím pádem podpořit recidivu spíše než desistenci?

- Tak to rozhodně nemyslím.

Rozhovor 4 – Desister 2

OTÁZKY DO DOTAZNÍKU – ZDE, PROSÍM, VYPLŇTE

Jaký je váš vztah k respondentovi?

- Družka

Znal/a jste se s klientem před/v průběhu/ po výkonu trestu/ všechny z uvedených možností.

- Ano známe se už 29 let. Po celou dobu spolu žijeme v jedné domácnosti.

V jaké míře se vás dotknul VTOS dané osoby?

- Ve velké míře se mě to dotklo jak po psychické stránce, tak po finanční stránce. Také se dostavilo strádání citové vůči mně i vůči našim dětem.

Myslíte si, že existuje nějaká konkrétní osoba nebo nějaká skupina lidí, která ho ovlivnila „špatným“ směrem?

- Ano, skupina „řádoby přátel“. Řekla bych skupina lidí, která se pohybuje na hraně zákona a nemá žádné morální zásady. Ano.

Je nějaká událost v jeho životě, která by měla za následek páchání trestné činnosti?

- Ano je jich spousta. On je zásadový. Svým způsobem je tvrdohlavý a když si něco umane, jako například, že nemáme dostatek peněz a nebo jsme měli období hádek a málo peněz, tehdy se to stalo.

Myslíte si, že systém poskytuje dostatečné možnosti pro resocializaci a nalezení zaměstnání po VTOS? Myslíte si, že konkrétně náš respondent měl dostatečnou možnost se na budoucí zaměstnání ve VTOS připravit?

- Nemyslím si, že systém poskytuje dostatečné možnosti pro resocializaci. Záleží v určitých chvílích na osobě. Každá osoba to vnímá jinak a bere si z výkonu trestu to, co považuje za vhodné. Zaměstnání je všude spousta, záleží kdo a s jakým přístupem si půjde žádat o práci a myslím si, že je jedno, jestli byl trestán nebo ne.
- Pro někoho je to málo, pro někoho je to dostatečné a u mého přítele to bylo dostatečující, možná až přespříliš v práci. Tu si našel hned. V neděli ho propustili z vězení

a v úterý už byl v zaměstnání. Myslím si, že opravdu záleží na tom jak kdo k tomu přistupuje a on má velkou motivaci a to jsme my, jeho rodina.

Měl respondent v době před VTOS nějakou problémovou sociální skupinu, se kterou se stýkal? Koho? Přerušil s nimi po VTOS kontakt? Pokud tyto kontakty nepřerušil, jak si myslíte, že si poradil s touto skutečností? (že už nepáchá TČ i když je stále v té skupině).

- Ano, vlastně problémová skupina to byla a byly to vlastně jeho rádoby kamarádi, už během výkonu trestu nebo i před výkonem trestu se s nimi přestal bavit. Několikrát ho oslovil i po výkonu trestu a on se s nimi ani nechtěl vidět.

Jaký způsobem byl respondent podporován vámi nebo jinými osobami z jeho blízkého okolí? Myslíte si, že je pomoc rodiny klíčová? Máte dojem, že vámi poskytnutá pomoc měla nějaký efekt?

- Pravidelné návštěvy, telefonování si, občas psaní dopisu. Ano, myslím si, že pomoc rodiny je klíčová. Hodně to pomůže jak jemu, tak i nám to pomohlo, protože jsme doufali, že už to bude s námi.

Myslíte si, že u respondenta existoval problém s tvořením partnerských vztahů po VTOS? Pokud nějaký partnerský vztah měl, do jaké míry to ovlivnilo jeho život po VTOS? Jakou váhu dáváte tomu, že vztah zabránil recidivě u této osoby?

- Myslím si, že žádný problém neexistuje mezi námi. Myslím tím ve vztahu a váhu jakou dávám tomu, že vztah zabránil a recidivě – ano, velikou váhu.

Myslíte si, že návrat do rodiny může pro respondenta znamenat i návrat do nevhodného škodlivého prostředí, ze kterého vyšel, a tím pádem podpořit recidivu spíše než desistenci?

- Nemyslím si, že návrat do rodiny by uškodil někomu, kdo má rodinu v pořádku. Pokud ta rodina je normální, tak to naopak jenom prospěje k tomu, aby ten člověk nepáchal trestnou činnost, protože má nějakou motivaci a samozřejmě jestliže ta rodina nefungovala a bylo tam něco špatného, tak je špatné se vracet do takové rodiny teda pouze z mého hlediska.

Rozhovor 5 – Desister 3

OTÁZKY DO DOTAZNÍKU – ZDE, PROSÍM, VYPLŇTE

Jaký je váš vztah k respondentovi? Odkud se znáte?

- Jsem sestra.

Znal/a jste se s klientem před/v průběhu/ po výkonu trestu/ všechny z uvedených možností.

- Všechny uvedené možnosti.

V jaké míře se vás dotknul výkon trestu dané osoby?

- Výkon trestu se nás dotknul hodně, hlavně mé matky. V době kdy bratra zadrželi, jsem již žila v cizině a protože otec pracuje dlouhodobě v zahraničí, matka na to byla víceméně sama. Také bydlíme v malé obci, kde všichni každého znají a tato informace se šířila rychle.

Myslíte si, že existuje nějaká konkrétní osoba nebo nějaká skupina lidí, která ho ovlivnila „špatným“ směrem?

- Určitě ano. V restauraci, kde pracoval před VTOS vždy před prací/ po práci hulili trávu s ostatními kuchaři na pokoji. Myslím, že tímhle to začalo. Pak se začal věnovat i horším drogám a pak je začal prodávat.

Je nějaká událost v jeho životě, která by měla za následek páchání trestné činnosti?

- Jestli je tím myšleno nějaké trauma, tak si myslím, že ne. Je to dáno špatnou společností už od jeho nějakých 16-17 let.

Myslíte si, že systém poskytuje dostatečné možnosti pro resocializaci a nalezení zaměstnání po VTOS? Myslíte si, že konkrétně náš respondent měl dostatečnou možnost se na budoucí zaměstnání ve VTOS připravit?

- V obecné rovině popravdě nevím. Myslím, že systém celkově těmto osobám moc nepomáhá, na druhou stranu si myslím, že můj bratr neměl o přípravu na zaměstnání zájem. Byl vyučený kuchař a tím se i nadále živí.

Měl respondent v době před VTOS nějakou problémovou sociální skupinu, se kterou se stýkal? Koho? Přerušil s nimi po VTOS kontakt? Pokud tyto kontakty ne-

přerušil, jak si myslíte, že si poradil s touto skutečností? (že už nepáchá TČ i když je stále v té skupině)

- Myslím, že ano. Často jsme se kvůli tomu hádali, když jsme byli mladší. Já sem totiž věděla, že si občas nějaké drogy dá, to ale dělalo hodně lidí v našem věku. Brala jsem to jako experimenty a netušila jsem, že prodává. Pamatuji si, že jsme jeden rok společně slavili Silvestra a on si k nám domů pozval kluky, o kterých každý tam kde jsme bydleli věděl, že jsou „smažky“. Všechny jsem je ten den vyhodila z domu ven.
- Konkrétně s těmihle vím, že už se nebaví. Ale má spoustu kamarádů, co hulí trávu. Vzhledem k tomu, že už v ČR nebydlím, tak se mi to hůře sleduje, každopádně z toho jak ho znám, si troufám říct, že se dal dohromady.

Jaký způsobem byl respondent podporován vámi nebo jinými osobami z jeho blízkého okolí? Myslíte si, že je pomoc rodiny klíčová? Máte dojem, že vámi poskytnutá pomoc měla nějaký efekt?

- Pomoc rodiny byla pro bratra klíčová. Ne jen, že jsme s ním procházeli soudním procesem před VTOS, ale v době výkonu jsme ho navštěvovali, posílali mu vše, o co si napsal a drželi se s ním v kontaktu kdykoliv to šlo. Taky se vrátil k matce do domu po propuštění. Umím si představit, že některé rodiny by měly problém ho přijmout zpět, hlavně kvůli řečem, co se šířily po vesnici, ale u nás to takhle nebylo a bratr se mohl bez odsuzování vrátit zpět k nám. Rodiče mu také pomohli splatit všechny dluhy.

Myslíte si, že u respondenta existoval problém s tvořením partnerských vztahů po VTOS? Pokud nějaký partnerský vztah měl, do jaké míry to ovlivnilo jeho život po VTOS? Jakou váhu dáváte tomu, že vztah zabránil recidivě u této osoby?

- Problém s tvořením vztahů rozhodně bratr nikdy neměl. Působí jako velký pohodář a lidi ho mají rádi. Partnerku si našel asi rok po výkonu a jsou spolu dodnes. Myslím si, že tento vztah je pro něj důležitý a roli sehrát mohl.

Myslíte si, že návrat do rodiny může pro respondenta znamenat i návrat do nevhodného škodlivého prostředí, ze kterého vyšel, a tím pádem podpořit recidivu spíše než desistenci?

- Pokud je rodina nefunkční, může to tak být. Ale myslím si, že tohle není náš případ a právě rodina byla důvod, proč se bratr již do VTOS nevrátil.

Rozhovor 6 – Desister 3

OTÁZKY DO DOTAZNÍKU – ZDE, PROSÍM, VYPLŇTE

Jaký je váš vztah k respondentovi? Odkud se znáte?

- Přítelkyně

Znal/a jste se s klientem před/v průběhu/ po výkonu trestu/ všechny z uvedených možností.

- Po výkonu

V jaké míře se vás dotknul výkon trestu dané osoby?

- Dali jsme se dohromady rok po jeho výkonu trestu, takže ještě splácel nějaké dluhy, jinak se mě to ale nedotklo.

Myslíte si, že existuje nějaká konkrétní osoba nebo nějaká skupina lidí, která ho ovlivnila „špatným“ směrem?

- Spíše skupina přátel.

Je nějaká událost v jeho životě, která by měla za následek páchání trestné činnosti?

- Nemyslím si.

Myslíte si, že systém poskytuje dostatečné možnosti pro resocializaci a nalezení zaměstnání po VTOS? Myslíte si, že konkrétně náš respondent měl dostatečnou možnost se na budoucí zaměstnání ve VTOS připravit?

- Vzhledem k tomu, že přítel už předtím pracoval, žádnou další přípravu nepotřeboval, ale myslím, že jim tam nabízeli nějaké kurzy.

Měl respondent v době před VTOS nějakou problémovou sociální skupinu, se kterou se stýkal? Koho? Přerušil s nimi po VTOS kontakt? Pokud tyto kontakty nepřerušil, jak si myslíte, že si poradil s touto skutečností? (že už nepáchá TČ i když je stále v té skupině)

- Kamarádi, kteří brali hodně drogy, s těmi už se nebaví.

Jakým způsobem byl respondent podporován vámi nebo jinými osobami z jeho blízkého okolí? Myslíte si, že je pomoc rodiny klíčová? Máte dojem, že vámi poskytnutá pomoc měla nějaký efekt?

- My se v době výkonu trestu neznali, ale vím, že rodina ho podporovala hodně a byl a je do dnes za to vděčný.

Myslíte si, že u respondenta existoval problém s tvořením partnerských vztahů po VTOS? Pokud nějaký partnerský vztah měl, do jaké míry to ovlivnilo jeho život po VTOS? Jakou váhu dáváte tomu, že vztah zabránil recidivě u této osoby?

- Myslím si, že kvůli své rodině se hodně snažil, aby viděli jeho snahu se napravit. Chtěl jim vrátit to, že mu opravdu hodně pomohli.

Myslíte si, že návrat do rodiny může pro respondenta znamenat i návrat do nevhodného škodlivého prostředí, ze kterého vyšel, a tím pádem podpořit recidivu spíše než desistenci?

- Nemyslím si.

8. Závěr

V závěrečné kapitole budou uvedeny výsledky výzkumu, které byly získány analýzou dat. Výchozím materiálem jsou kazuistiky zpracované z rozhovorů s osobami, které prošly VTOS a nyní jsou již více než pět let na svobodě a nepáchají trestnou činnost.

Analýza dat

V této kapitole se zaměřím na analýzu případových studií. Zamyšlení se nad získanými daty by mělo přinést zjištění nových poznatků o zkoumaném jevu. V této práci nejde o to, vymyslet obecně platné teorie, neboť z kvalitativního výzkumu nelze použít statistická kritéria zobecnitelná pro celou populaci. Závěry této práce lze využít jako šablonu pro případ jiný, který se mu podobá. Výsledky dat výzkumu budu postupně zpracovávat dle dílčích cílů stanovených v kapitole „Formulace výzkumného problému“.

Prvním krokem byla příprava na rozhovory, popsané o kapitolu výše. Po proběhnutí rozhovoru byla data přepsána doslovně do počítače (i s mými poznámkami a komentáři pod čarou). V případě e-mailové konverzace byla data z několika e-mailů dána do jednoho celku. Poté začala moje práce se získanými daty.

Všechny informace, které byly zjištěny od respondentů, byly setříděny do menších významových skupin. Každá tato skupina má v sobě nyní pouze ty informace, které slouží k zodpovězení některé z dílčích otázek výzkumu vedoucích ke zjištění cíle diplomové práce.

Jaký byl počátek kriminální kariéry a podněty, které tento proces iniciovaly?

U všech tří desisterů došlo k prvopáchání trestné činnosti ve velmi mladém věku – do 19 let. U všech tří se můžeme shodnout na tom, že u nich doma panovala spíše volná než přísná výchova. I když ve dvou ze tří případů šlo o rodinu úplnou, rodiče často nebyli přítomni doma. Dva ze tří desisterů navíc uznali, že kolektiv přátel, ve kterém se v době spáchání trestné činnosti pohybovali, mohl být pro jejich jednání inspirací. U prvního desistera, který se o kolektiv nezmínil, podpořila zase toto tvrzení jeho sestra, která v dotazníku jako odpověď na otázku: „Myslíte si, že existuje nějaká konkrétní osoba nebo nějaká skupina lidí, která ho ovlivnila „špatným“ směrem?“ uvedla: „Tak to stoprocentně. Bratr je

velmi inteligentní a prostředí, ve kterém jsme oba vyrůstali, nebylo bohužel pro jeho osobnost inspirativní a v žádném směru motivující.“.

Jaký má dopad TČ na život respondenta i životy jiných lidí?

U této dílčí otázky se dá u prvního desistera vyrozumět, že jeho rodina se za jeho čin styděla a nemluvila o tom z komentáře sestry: „V rodině bylo cítit, že se za tuto skutečnost rodiče stydí. Před okolím se o tom mlčelo, stejně jsem to dělala i já a vlastně dělám dodnes.“ U druhého desistera to komentovala družka slovy: „Ve velké míře se mě to dotklo, jak po psychické stránce, tak po finanční stránce. Také se dostavilo strádání citové vůči mně i vůči našim dětem.“ U třetího desistera to bylo sestrou komentováno podobně jako v prvním případě. Z věty: „Také bydlíme v malé obci, kde všichni každého znají a tato informace se šířila rychle.“ Je citelné, že rodina se taktéž styděla za čin našeho respondenta a možná byla někdy i konfrontovaná s touto skutečností.

Samí respondenti většinou uváděli, že čin byla „blbost“, „mladická nerozvážnost“, apod. a jejich životy to ovlivnilo špatně a litují toho. Desister 2 uvedl, že každý jeho trest ho něco stál. Naposledy když byl ve vězení, tak jeho nejstarší dcera začala brát drogy, myslí si, že je to přímá reakce na jeho odsouzení a nechce, aby se něco podobného znovu stalo.

Jaká je osobní reflexe respondenta na své chování? Co stálo za tímto způsobem života?

Všechny naše desistery spojuje důvod rychle anebo jednoduše vydělaných peněz. Také důvod „myslel jsem, že se na to nepříjde“ je faktorem, který podporuje lidi k páchání trestné činnosti. Důvod rychlých peněz je ohrožující hlavně pro osoby po VTOS, neboť se většina z nich ocitne v dluhové pasti ať už za výlohy za výkon trestu anebo odškodnění oběti TČ, nebo také velmi často za alimenty, které po dobu svého výkonu trestu není schopen hradit.

Všichni naši respondenti přijali zodpovědnost za své chování a uznali, že udělali chybu, ze které se museli poučit, aby se mohli posunout v životě o kus dál.

Jaké má desister představy o vlastní budoucnosti?

První respondent velice dobře reagoval na svou situaci, ve výkonu trestu se snažil o svoji rekvalifikaci a dokonce se nechal kvůli tomu přeřadit do jiné věznice, kde si udělal rekvalifikaci na obráběče kovů. Po propuštění si dále dodělal střední i vysokoškolské vzdělání a založil svoji vlastní školu, která měla pomoci osobám ve VTOS. Je zřejmé, že tento desister byl velmi motivovaný a to zlé, co se mu stalo, uměl v rámci možností využít pro své dobro a úspěch. Představy o své budoucnosti má takové, že si i ve svém věku (51) dodělá ještě další titul, velmi se angažuje v sociální oblasti, která je mu blízká.

Druhý respondent se dále vzdělávat neplánuje, nicméně hned po opuštění VTOS si byl schopen zajistit práci i přes rejstřík ve výpisu trestů, do budoucna má vidinu podnikání a toho, že by nemusel pracovat 5 dní v týdnu. Miluje svoji rodinu a chce žít společně se svojí družkou a dětmi poklidným životem.

Třetí desister pokračuje ve své práci kuchaře, která ho baví, je spokojený se svým zaměstnáním a s nynější přítelkyní.

Jaké faktory a motivy vedly ke změně životního stylu?

U prvního desistera by se dalo říci, že ho k spáchání trestné činnosti vedla nejspíše náhoda a to, jak on sám uvedl: „že si myslel, že se na to nepříjde a že své jednání nechápe“. Motivací mu bylo hlavně to, že se chtěl z vězení co nejdříve dostat a již se tam nevrátit. Společně s rodinným zázemím a touto osobní motivací si hledal cesty, jak se rozvíjet i ve vězení, jak si vydělat peníze a sejít zpět na správnou cestu.

U druhého desistera byla velmi zřetelná touha být se svojí rodinou, zabezpečit ji, což paradoxně vedlo k obojímu – nejdříve k páchání trestné činnosti, později k nepáchání. Velkou roli zde vedla zkušenost s VTOS a také to, že ho každý výkon trestu stál něco z osobního života, co nerad obětoval. Největší hnací silou pro něj bylo to, že na něj doma vždy čekala družka s dětmi.

U třetího desistera není zřejmé ze získaných informací, jaké měl motivy. Ale rozhodně pomohlo stabilní a milující rodinné zázemí, do kterého se po VTOS měl možnost vrátit.

Jaké faktory vedly k rozhodnutí ukončit kriminální kariéru? Které faktory změnu naopak znesnadňují?

U všech tří desisterů se lze shodnout na tom, že k ukončení kriminální kariéry z velké části dopomohlo rodinné zázemí, do kterého měli tu možnost se vrátit, dále jak je již zmíněno výše, všichni tři měli nebo velice rychle našli po výkonu trestu zaměstnání, které jim pomohlo nejen s finanční situací, ale i s jejich pozitivním sebehodnocením.

Faktory, které znesnadňují resocializaci, jsou hlavně návrat do špatného prostředí nebo návrat mezi delikventní osoby.

Diskuse

V této kapitole budou výsledky výzkumu diskutovány s teoretickými zdroji uvedenými v první části diplomové práce.

Jak bylo uvedeno v kapitole „Přerušení styku s delikventními osobami“, teorie sociálního učení předpokládá, že delikventní chování je výsledkem vazeb na delikventní osoby v okolí jedince. Toto můj výzkum potvrzuje, všechny tři osoby byly určitým způsobem ovlivněny svým okolím. Dále je zde podpořena hypotéza, že rozvázání kontaktů s delikventní skupinou pozitivně ovlivňuje další vývoj pro osoby po propuštění. Nejvíce je to zřetelné u Desistera 3, který páchal trestnou činnost po delší dobu, vždy když se mu „nedářílo“, tak zvedl telefon a zavolał těmto lidem, aby rychle sehnal peníze. Až ve chvíli, kdy mu došlo, že toto zkratkovité chování zákonitě vede k následnému trestu a vyvázal se z této společnosti, začalo se mu dařit opustit svůj kriminální život.

Je důležité zdůraznit, že všichni tři desisteri měli velký zájem na tom, aby po propuštění z VTOS měli nějakou práci. Tuto skutečnou hodnotím jako stěžejní pro úspěšnou desistenci. Z kazuistiky druhého desistera lze navíc vyzorovat srovnání, když ho pustili z prvního výkonu trestu a zranil se (4 měsíce neschopenky), vedlo to k dalším dluhům a k dalšímu páchání trestné činnosti. Poté z posledního výkonu trestu, nastoupil během tří dnů do práce a již se do vězení nevrátil. Přesně, jak uvádí Tomášek: „zaměstnání a jeho roli v procesu desistence můžeme v zásadě chápat jako podpůrný faktor, tedy prvek, který jedince sám o sobě ke změně nepřiměje, ale v případě, že je pro ni rozhodnutý a ochotný

podstoupit potřebné kroky, je v podstatě nutnou podmínkou tohoto procesu, neboť představuje významný protektivní faktor.“⁶⁷

Podpora blízkého okolí a rodiny představovala pro naše desistery alfu a omegu jejich úspěšné resocializace, nejen že se měli po VTOS kam vrátit, ale také jim pomohli s placením dluhů, což je luxus, který nemá každý propuštěný vězeň a vede k to následné recidivě. Toto je podpořeno výzkumem Tomáška, kde tvrdí, že mnozí respondenti hovořili o podpoře okolí jako o existenční potřebě, respektive faktoru existenčního významu, kde lze rozlišit dvě roviny. Na jedné straně to je rovina materiální, a na straně druhé rovina psychická.⁶⁸

Navázání kvalitního partnerského vztahu a založení rodiny též představuje obrovský faktor desistence, neboť pachatele motivují k nápravě a nenavrácení se ke kriminální činnosti. Tento faktor vyzdvihují dle výzkumu IKSP i samotní odsouzení.⁶⁹

Závěr a doporučení

Z výzkumu vyplynulo, že jedním z faktorů páčání trestné činnosti je, že si pachatelé myslí, že se na čin nepřijde. Navrhují zde zapracovat na primární prevenci, ve které by se působilo na veškeré obyvatelstvo bez ohledu na trestní minulost, stupeň ohrožení nebo rizikovost v tom smyslu, že by se představovaly právě podobné příklady z praxe. Toto by mohlo fungovat jako odstrašující příklady a upevnění vědomí, že se na čin přijde a bude posléze potrestán.

Z výzkumu vyplývá, že osvojení si pracovních návyků ve velké míře pomáhá desistenci a že příprava na budoucí povolání již ve věznici je pro vězně dobrou motivací. Zároveň s tím, se řeší problém tzv. „dluhové pasti“, kdy se zaměstnaným osobám ve VTOS díky pracovnímu zařazení již více nenavýšuje dluh a je schopen platit své pohledávky. Pokud je odsouzený uznán práce schopným a zdravotně způsobilým, měla by být co největší snaha o jeho zařazení do pracovního procesu. Obsazování trestanců na nestřežená prac-

---

⁶⁷ TOMÁŠEK, Jan. *Zaměstnání jako faktor desistence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-166-0., str. 80.

⁶⁸ TOMÁŠEK, Jan. *Zaměstnání jako faktor desistence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-166-0., str. 62

⁶⁹ TOMÁŠEK, Jan, Simona DIBLÍKOVÁ a Miroslav SCHEINOST. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-163-9.

viště se pojí se strachem ze zneužití, proces zařazení se tímto tedy stává velmi opatrným. Pokud ale chceme zaměstnanost ve věznicích zvyšovat, je nutné motivovat zaměstnance VS, aby tento krok i přes jeho rizika udělali. Eliminace všech rizik, která hrozí, není nikdy na 100 procent proveditelná, nicméně jejímu snížení by mohlo pomoci navýšení personálu věznic, který má za úkol střežit osoby zařazené do pracovní činnosti nebo jejich dopravu na pracoviště.

Dále by se mělo zapracovat na vzdělání vězňených osob. I přesto, že nejvyšší dosažené vzdělání u osob ve VTOS roste, stále je její úroveň v průměru velmi nízká. Je tedy třeba provázat zařazení do práce se zvyšováním pracovní kvalifikace a úrovně vzdělání.

Seznam použité literatury

Odborné publikace

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-138-0.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. Alternativní tresty. In. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. KUČHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. Praha: C.H. Beck, 2005

ENGEL, S. W. *Zur Metamorphose des Verbrechers*. Stuttgart: F. Enke Verlag, 1973

FARRALL, Stephen. *The termination of Criminal Careers*. United Kingdom: Routledge, 2000. ISBN 978-0754620853.

GIDEON, Lior. *Rethinking corrections: Rehabilitation, Reentry, and Reintegration*. New York, 2010. ISBN 978-1412970198.

GRŮVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN k978-80-7478-614-3.

HÁLA, Jaroslav. *Bolest a naděje ve vězení: penologické eseje*. Vyd. 1. Kroměříž: Triton, 2007. ISBN 978-807-3870-133.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminální recidiva a recidivisté: (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-119-6.

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.

SCHEINOST, Miroslav. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0.

SHAPLAND, Joanna, Stephen FARRALL a Anthony E. BOTTOMS. *Global perspectives on desistance: reviewing what we know and looking to the future*. New York, NY: Routledge, Taylor & Francis Group, 2016

ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2993-0.

TOMÁŠEK, Jan, Simona DIBLÍKOVÁ a Miroslav SCHEINOST. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-163-9.

TOMÁŠEK, Jan. *Zaměstnání jako faktor desistence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-166-0.

VICHLENDA, Milan a Ivan KRČEK. *Kriminologie*. Karviná, 2011. Studijní opora. Střední odborná škola ochrany osob a majetku, s.r.o.

WEISS, Petr. *Etické otázky v psychologii*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-845-6.

Elektronické zdroje

ABELL, Leslie. Exploring the Transition to Parenthood as a Pathway to Desistance. *Journal of Developmental and Life-Course Criminology* [online]. 2018, 4(4), 395-426 [cit. 2022-04-04]. ISSN 2199-4641. Dostupné z: doi:10.1007/s40865-018-0089-6

Co je streetwork. *Www.streetwork.cz* [online]. Praha 1: Česká asociace streetwork.cz [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.streetwork.cz/stranka/13/co-je-streetwork>

Domy na půl cesty. *Sociální služby - IP JMK* [online]. Brno [cit. 2022-07-31]. Dostupné z: <https://socialnisluzby-ipjmk.cz/ip-ii/sluzby-zarazene-do-projektu-2/domy-na-pul-cesty/>

HOFERKOVÁ, Stanislava. *Úvod do kriminologie* [online]. Univerzita Hradec Králové: Pedagogická fakulta UHK [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/katedra-socialni-patologie-a-sociologie/dokumenty/studijni-opory/socialni-patologie-a-prevence/uvod-do-kriminologie.pdf>

Koncepce vězeňství do roku 2025 [online]. In: . Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, s. 162 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>

Kvalitativní výzkum. *Metodika ke zpracování závěrečné práce* [online]. Muni [cit. 2022-08-04]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js19/metodika_zp/web/pages/06-kvalitativni.html

Leibrich, J. (1994). What do offenders say about supervision and going straight? *Federal Probation*, 41–46

Pracovní odměna: Plat ve vězení [online]. Ostrava, 2018 [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: <https://obase.cz/kdyz-musite-do-vezeni/penize-ve-vezeni/pracovni-odmena/>

Probační a mediační služba. <https://www.pmscr.cz> [online]. Praha [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/o-nas/>

Probační a mediační služba: Probace. <https://www.pmscr.cz/> [online]. Praha [cit. 2022-04-23]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/probace/>

Program zacházení. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-olomouc/sekce/program-zachazeni>

Trest domácího vězení. *Pmscr.cz* [online]. [cit. 2022-08-07]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/trest-domaciho-vezeni/>

Uživatelé drog ve vězení: Hodnocení účinnosti terapeutických programů. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2022-07-31]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/uzivatele-drog-ve-vezeni-hodnoceni-ucinnosti-terapeuticky-programu>

VICHLENDA, Milan a KRČEK, Ivan. *Kriminalita*. Karviná, 2011. Dostupné také z: <https://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>. Skripta. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o.

Vězně je potřeba zaměstnávat. Drtivá většina z nich á dluhy. [online]. Češi v právu, 2022 [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: <https://www.cesivpravu.cz/blog/vezne-je-potreba-zamestnavat-drtiva-vetsina-z-nich-ma-dluhy>

Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, odbor prevence kriminality, 2021, **2020**, 160 [cit. 2022-04-05]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

Výzkumy

SIMASIKU, M. Paul. *Social factors contributing to recidivism among discharged prisoners*. Zambia, 2018. A case study. Mulungushi University.

SUCHÝ, O.: *Příčiny a prevence recidivy*. Praha: VÚK, 1984

Metodické standardy PMS

Metodický standard Probace s komentáři, Probační a mediační služba, 2016

Metodický standard OPP s komentáři, Probační a mediační služba, 2016

Jiné zdroje

Bushway, S. (2003). Employment dimensions of reentry. Urban institute reentry roundtable discussion paper: Reentry and prison work programs.

Probace. Praha, 2016. Metodický standard. Probační a mediační služba.

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: . ročník 1999, číslo 169. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>